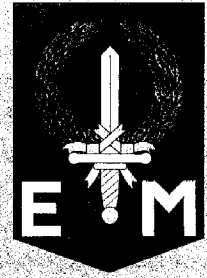

T 79 H25 I

INFO-SCOOP

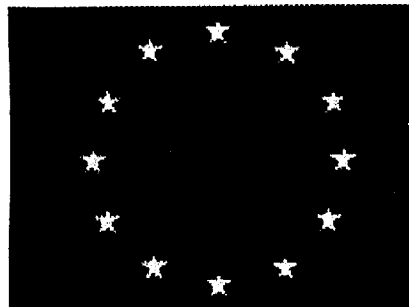
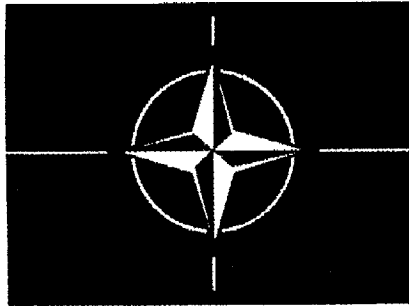
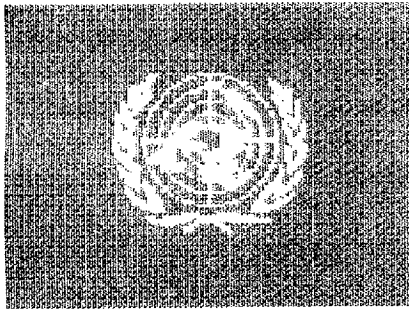
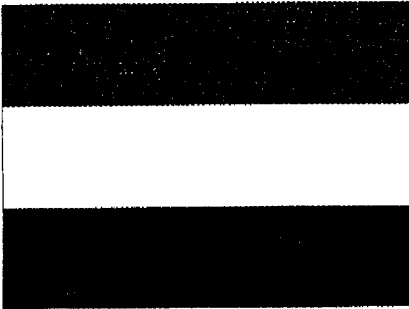

NL
003479

3
23

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	2
COLOFON	2
DE GEBEURTENISSEN IN HET VOORMALIGE JOEGOSLAVIË	3
I. INLEIDING	3
II. BOSNIË-HERCEGOVINA	4
1. BOSNIË-HERCEGOVINA POLITIEK	4
2. BOSNIË-HERCEGOVINA MILITAIR	10
3. REGIONALE ONTWIKKELINGEN IN BOSNIË-HERCEGOVINA	13
A. BIHAC-ENCLAVE	13
B. NOORD-BOSNIË-HERCEGOVINA	14
C. OOST-BOSNIË-HERCEGOVINA	15
GORAZDE	15
ZEPA	15
SREBRENICA	15
D. CENTRAAL-BOSNIË-HERCEGOVINA	16
SARAJEVO	16
OVERIG CENTRAAL BOSNIË-HERCEGOVINA	18
E. ZUID-BOSNIË-HERCEGOVINA	18
III. KROATIË	18
1. ALGEMEEN	18
2. OOST-SLAVONIË	21
IV. SERVIË	23
1. ALGEMEEN	23
2. VOJVODINA	24
3. KOSOVO	24
V. MACEDONIË (FYROM)	24
VI. INTERNATIONALE POLITIEK	25
1. VERENIGDE NATIES/ EUROPESE UNIE/ NAVO	25
2. VN-TRIBUNAAL	29
VII. NEDERLANDSE VN-MILITAIRES	31
BIJLAGEN	32
1. AFKORTINGEN	33
2. PERSONEN	34
3. SERVIËRS STEEDS MEER IN HET NAUW	37
4. VLUCHTELINGEN EN SERVISCHER VLUCHTELINGEN	39
5. GEBIEDSVERDELING IN BOSNIË-HERCEGOVINA	41
6. DISPOSITIE VAN DE VERSCHILLENDE IFOR-EENHEDEN	43

VOORWOORD

Voor u ligt alweer het tweede en tevens laatste half-jaar overzicht van 1995 met de belangrijkste gebeurtenissen in het voormalige Joegoslavië. Gedurende deze periode hebben er zich veel ontwikkelingen voorgedaan. Het belangrijkste aspect is uiteraard de aanzet tot vrede in dit gebied. We mogen dan ook hopen dat dit in de toekomst wordt gerespecteerd en dat de op handen zijnde operatie mag slagen. Door omstandigheden zijn in dit overzicht de bijdragen van Buruni, Rwanda en Angola niet opgenomen.

1995, wederom een jaar dat voor velen snel voorbij is gegaan, zo ook voor het personeel van 101 MIpel. Wij danken u voor alle reacties en wensen u een voorspoedig en gelukkig 1996 toe in goede gezondheid. Ook in 1996 zullen wij u voorzien van zoveel mogelijk informatie over een aantal crisisgebieden via onze Info-Scoop.

Wellicht ten overvloede mag ik u erop wijzen dat alles dat in de Info-Scoop verschijnt, is samengesteld uit informatie afkomstig uit vele open bronnen en derhalve vrijelijk mag worden verspreid.

Indien er uwerzijds op- of aanmerkingen zijn over de inhoud van deze publikatie, wordt u verzocht contact op te nemen met één van de redactieleden (zie colofon).

Commandant 101 Militaire Inlichtingenpeloton

Jacobs, H.J.

Majoor der Jagers

COLOFON;

Adres: Simon Stevinkazerne, MPC 41 A, Postbus 9012, 6710 HC Ede

Telefoon: 0318-683055

Redactie: maj H.J. Jacobs, elnt P.W.T.S. Menting, sgtl A. Wever

INFO-SCOOP SPECIAL wordt verzonden aan die instanties welke functioneel belang hebben bij deze informatie

De inhoud van de INFO-SCOOP is volledig samengesteld uit open bronnen. Overname uit deze publikatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

DE GEBEURTENISSEN IN HET VOORMALIGE JOEGOSLAVIË

van 1 juli tot 1 december 1995

- EEN OVERZICHT -

Samengesteld door de dpl. sgt. Mr M.M.L. Harreman

Met dank aan: Elnt. D.A. van Amerom, Aooi A.W. Breurkes, Aooi C. de Waart, Smi G. Nieboer, dpl Tlnt ir. Y. Vissers en dpl sgt drs. J.H.M. van Sloun.

I. INLEIDING

Het hiervoor u liggende halfjaaroverzicht inzake de ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië behandelt de periode van 1 juli tot 1 december 1995. In Hoofdstuk II komen de politieke, militaire en regionale ontwikkelingen in Bosnië-Hercegovina aan de orde. De Hoofdstukken III, IV en V behandelen achtereenvolgens de ontwikkelingen met betrekking tot Kroatië, Servië en Montenegro. In Hoofdstuk VI worden de internationale politiek en het VN-tribunaal voor Joegoslavië beschreven en in Hoofdstuk VII de gebeurtenissen omtrent Nederlandse VN-militairen.

Gezien omstandigheden van praktische aard richt dit jaaroverzicht zich vrijwel niet op de ontwikkelingen buiten de hiervoor genoemde terreinen. Over bijvoorbeeld Slovenië en overige landen op de Balkan zult u in dit overzicht dan ook vrijwel niets vinden.

Alvorens te beginnen met het halfjaaroverzicht, volgt eerst nog een kort overzicht van de vier voorafgaande oorlogsjaren in het voormalige Joegoslavië:

1991

Juni:

De deelrepublieken Kroatië en Slovenië scheiden zich af van de federale republiek Joegoslavië. In de daaropvolgende maanden breekt met name in Kroatië een militaire strijd uit tus-

sen de Kroaten enerzijds en het Joegoslavische federale leger (VJ) en Kroatische Serviërs (RSK) anderzijds.

21 december:

De Servische minderheid in de deelrepubliek Bosnië-Hercegovina houdt een inofficieel referendum tegen de afscheiding van Bosnië-Hercegovina van Joegoslavië.

1992

2 januari:

Door Kroatië en Servië wordt het zogenaamde "Vance plan" geaccepteerd. Het plan voorziet in een wapenstilstand en de stationering van VN-troepen in de Kroatische gebieden waar in 1991 gevochten werd. Dit leidt tot de oprichting van UNPROFOR met als doel de wapenstilstand te controleren en de strijdende partijen te demilitariseren.

9 januari:

Terwijl de eerste VN-troepen in Kroatië arriveren roepen de Bosnische Serviërs een "Servische Republiek" in Bosnië-Hercegovina uit.

3 maart:

Een grote meerderheid van de moslims en Kroaten in Bosnië spreekt zich uit voor de onafhankelijkheid van Bosnië. De meeste Serviërs doen niet mee aan het referendum. Zij willen deel uitmaken van Joegoslavië.

Vrijwel dezelfde dag breekt langs de etnische grenzen in Bosnië-Hercegovina de burgeroorlog uit.

6 april:

De Europese Gemeenschap erkent Bosnië. De Serviërs beginnen met de belegering van Sarajevo en Zvornik. De burgeroorlog is een feit.

2 augustus:

Journalisten onthullen het bestaan van Servische gevangenenkampen waar moslims en Kroaten ernstig worden mishandeld.

3 september:

De bemiddelaars, Lord Owen van de EU en Cyrus Vance van de VN, beginnen onderhandelingen met de strijdende partijen in Genève.

15 september:

De VN besluiten extra militairen naar

Bosnië te sturen om de voedseltransporten te beschermen. Nederland en België leveren samen een transporteenheid.

1993

3 januari:

Lord Owen en Cyrus Vance presenteren een vredesvoorstel dat voorziet in de opdeling van Bosnië in tien semi-autonome provincies.

22 februari:

De VN besluiten tot oprichting van een tribunaal in Den Haag voor de berechting van oorlogsmisdadigers uit voormalig Joegoslavië.

1 april:

Amerikaanse vliegtuigen beginnen met het afwerpen van voedsel boven de moslim-enclaves Zepa, Srebrenica en Gorazde in het oosten van Bosnië.

12 april:

De NAVO begint met de operatie Deny Flight om het vliegverbod boven Bosnië af te dwingen.

7 mei:

De veiligheidsraad roept zes moslim-enclaves uit tot "veilige gebieden", namelijk: Sarajevo, Tuzla, Srebrenica, Zepa, Gorazde en Bihac.

30 juli:

Alle strijdende partijen stemmen in met een akkoord over de oprichting van een Bosnische unie van drie republieken. De onderhandelingen over de grenzen van deze staten slepen zich voort.

27 september:

Een groot deel van de moslim-bevolking in de Bihac-pocket verklaart zich onafhankelijk van het centrale regeringsgezag in Sarajevo. Architect van de "autonome provincie West-Bosnië" is de populaire zakenman en "president" van Bihac, Fikret Abdic.

3 november:

De secretaris-generaal van de VN, Boutros Ghali, doet officieel het verzoek aan Nederland om een gevechtseenheid ter beschikking te stellen. 11 Infanteriebataljon luchtmobiel zou zich op deze taak gaan voorbereiden.

1994

De deelnemende landen aan de vredesmacht in Bosnië-Hercegovina raken over de gang van zaken steeds meer gefrustreerd. Enkele landen waaron-

der Canada, Frankrijk en Engeland hebben bedreigd hun eenheden uit Bosnië-Herzegovina terug te trekken.

9 januari:

De Belgische generaal Briquemont heeft zich vervroegd uit zijn functie als bevelhebber van UNPROFOR laten ontheffen, wegens de machteloosheid en gebrek aan bevoegdheden van de vredesmacht onder zijn bevel. Zijn opvolger wordt de Britse generaal Michael Rose.

9 februari:

De NAVO geeft in een ultimatum de Serviërs tien dagen de tijd om hun zware wapens terug te trekken tot 20 kilometer buiten Sarajevo. Na Russische bemiddeling leidt het dreigement tot demilitarisering van de Bosnische hoofdstad. In het midden van de maand wordt het marktplein getroffen door een mortier-aanval, waarbij 68 mensen om het leven komen.

13 mei:

De VS, Rusland en de EU komen voor het eerst tijdens een topeverleg in Genève een gezamenlijke strategie overeen; onderhandelen over een regeling die 51 procent van het Bosnische grondgebied toewijst aan de moslims en de Kroaten.

28 mei:

NAVO-vliegtuigen halen boven Bosnië-Herzegovina vier Servische straaljagers neer. Dit is het eerste machtsvertoon van de NAVO.

20 juli:

Ondanks druk uit Belgrado uiteten Bosnische Serviërs vergaande bedenkingen over het vredesplan. De moslims en de Kroaten gaan wel onvoorwaardelijk akkoord. De Contactgroep - bestaande uit de Verenigde Staten, Rusland, Duitsland, Groot-Brittannië en Frankrijk - kan zijn dreigende taal niet echt waarmaken en besluit alleen tot aanscherping van het handelsembargo tegen Klein-Joegoslavië.

4 augustus:

Servië en Montenegro verbreken officieel alle economische banden met de Bosnische-Serviërs.

1995

1 januari:

De wapenstilstand voor vier maanden wordt, anders dan voorheen, redelijk

goed nageleefd. Ex-president Jimmy Carter heeft hiervoor bemiddeld.

23 januari:

Het commando over UNPROFOR wordt door luitenant-generaal Michael Rose overgedragen aan de Britse rangsgenoot, Rupert Smith.

9 mei:

Serviërs bombarderen Sarajevo. NAVO-luchtaanvallen hebben gijzelingen van blauwhelmen door Serviërs tot gevolg.

11 juni:

Ondanks korte luchtaanvallen van de NAVO op Servische stellingen, veroveren de Serviërs Srebrenica. Dutchbat trekt zich terug uit de door de Serviërs veroverde enclave.

30 augustus:

NAVO-vliegtuigen en VN-artillerie bestoken Servische doelen in Bosnië na de zwaarste Servische granaat-aanval op Sarajevo binnen één jaar.

14 september:

De Serviërs stemmen in met de terugtrekking van hun zware wapens in en om Sarajevo. De NAVO-luchtaanvallen worden hierop beëindigd.

5 oktober:

De president van de VS, Clinton, meldt een doorbraak: er komt een bestand met ingang van 12 oktober en de partijen gaan akkoord met een vredesconferentie in de VS.

1 november:

De presidenten van de drie conflictpartijen - Izetbegovic van Bosnië-Herzegovina, Milosevic van Servië en Tudjman van Kroatië - komen voor het eerst sinds het begin van de burgeroorlog aan één tafel bijeen, tijdens de Bosnië-conferentie in Dayton (Ohio) in de VS.

21 november:

President Clinton meldde dat het vredesakkoord - de parafering - over Bosnië een feit is. Hoofdpunten: Een vernieuwde - uit twee delen samengestelde - Bosnisch-Herzegovijnse staat, een collectief presidentschap, de stad Sarajevo blijft ongedeeld en de moslim-enclave Gorazde blijft behouden. Tevens stellen de Serviërs het bezit de Posavina-corridor veilig en de vluchtelingen mogen terugkeren. De Bosnische Serviërs accepteren een ondertekening van het vredesakkoord

niet, omdat zij in het overleg geen partij waren.

Voor het schrijven van dit overzicht is gebruik gemaakt van de Infoscoops, uitgegeven door 101 MIpel.

II. BOSNIË-HERZEGOVINA

In dit hoofdstuk zal eerst op de politieke en vervolgens op de militaire ontwikkelingen in Bosnië-Herzegovina worden ingegaan. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een nadere beschouwing van de toestand in de verschillende regio's van Bosnië-Herzegovina.

1. BOSNIË-HERZEGOVINA POLITIEK

Interne strubbelingen binnen de Bosnische regering.

Op 3 augustus heeft de Bosnische premier, Haris Silajdzic, zijn ontslag aangeboden uit protest tegen een wijziging van de grondwet van Bosnië-Herzegovina, die volgens hem de multi-etnische pretentie van zijn land ondermijnt. Silajdzic was echter bereid om zijn regering te blijven leiden tot de oorlog voorbij is. Het Bosnische parlement had namelijk op dezelfde dag, op aandrang van president Izetbegovic en zijn door moslims gedomineerde Partij van Democratische Actie (SDA), een grondwetswijziging aangenomen, die het voor een niet-moslim bijna onmogelijk maakt om president in oorlogstijd te zijn.

Volgens de Bosnische grondwet wordt het land geregeerd door een collectief presidentschap van twee Serviërs, twee Kroaten en twee moslims en een voorzitter uit één van de etnische groeperingen. De moslimleider Izetbegovic bekleedt de laatste functie sinds 1992. Na de grondwetswijziging zal het staatshoofd niet meer worden gekozen door het collectieve presidentschap, maar door het parlement dat door de moslims wordt gedomineerd.

Het besluit van het parlement stuitte niet alleen op kritiek van Silajdzic. Ook de voorzitter van het parlement, de etnische Serviër Miro Lazovic, viel fel uit naar het besluit. Waarschijnlijk

probeerde Silajdzic te voorkomen dat de wet onder zijn verantwoordelijkheid zou worden aangenomen. Volgens andere bronnen zou Silajdzic tevens een motie van wantrouwen aan het parlement willen voorleggen na de verovering van de enclaves Srebrenica en Zepa door de VRS op de BiH.

Silajdzic' optreden werd door de SDA van Izetbegovic en de Bosnische minister van Buitenlandse Zaken, Muhamed Sacirbey gehékeld. De SDA gaf Silajdzic een week de tijd om over zijn ontslaaanvraag na te denken en gaf te kennen reeds een lijst te hebben samengesteld met zes mogelijke opvolgers van de premier.

Silajdzic bond uiteindelijk in om de eenheid binnen de Bosnische staat te bewaren en het hoofd te kunnen bieden aan de Bosnisch-Servische agressie. Hij trok zijn ontslaaanvraag in.

Interne strubbelingen in de Bosnisch-Servische leiding.

Ook de kloof tussen de politieke - lees: Karadzic - en de militaire - lees: Mladic - leiding van de Bosnische Serviërs had in het weekend van 5 en 6 augustus het karakter van een volledige breuk aangenomen. Karadzic zette namelijk begin augustus Mladic, als opperbevelhebber van de VRS, aan de kant nadat de Kroaten de steden Glamoc en Grahovo in west-Bosnië op de VRS hadden veroverd. Mladic werd na de val van Glamoc en Grahovo naar Knin gestuurd om de verdediging van de Krajina te coördineren. Karadzic nam vervolgens zelf het opperbevel van de VRS over. Mladic weigerde zich echter neer te leggen bij het besluit van Karadzic. Het Bosnisch-Servische parlement in Pale koos de zijde van Karadzic, maar achttien VRS-generaals in Banja Luka schaarde zich achter Mladic.

Het conflict tussen de militaire en de politieke leiding van de Bosnische Serviërs broeide al langere tijd. Karadzic had het vermoeden dat Mladic niet meer alle Servische gebieden in Bosnië wilde verdedigen en dat hij samenspande met Karadzic' aartsrivaal, de Servische president Milosevic. Mladic beschuldigde daar-

entegen de Bosnisch-Servische politici van corruptie en woekerhandel ten koste van de VRS.

Karadzic kon echter niet verhullen dat hij door zijn breuk met Mladic alle feitelijke invloed op de VRS had verloren. Hij werd alleen gesteund door speciale politietroepen in oost-Bosnië. In het noorden en het westen van Bosnië had Karadzic elk gezag verloren. Daarom besloot hij op 11 augustus de strijdbijl te begraven en Mladic als opperbevelhebber geheel te rehabiliteren.

Waarschijnlijk is Milosevic het brein achter dit conflict geweest, waarmee hij Karadzic trachtte buiten spel te zetten.

Bosnië, het kind van de rekening?

Een hoge VN-functionaris meldde in augustus dat hij het vermoeden had, dat de Kroatische president Tudjman de Bosnische regering niet verder zal laten meeprofitieren van de militaire kracht van de HV. Aangezien Kroatië en Servië in het voormalig Joegoslavië als de grootmachten moeten worden gezien, zou naast Servië ook Kroatië uiteindelijk belang hebben bij een klein en militair zwak Bosnië. Door Kroatische nationalistten zou de huidige Moslim-Kroatische Federatie in Bosnië in de toekomst wel eens uit elkaar kunnen vallen.

Op 7 augustus meldde de Britse krant "The Times" zelfs dat Tudjman op 6 mei 1995, tijdens een diner in Londen, aan de Britse liberaal-democraat Paddy Ashdown een schets heeft gegeven over de staatkundige situatie van Bosnië over een aantal jaren. Daaruit bleek dat volgens Tudjman Bosnië-Hercegovina grotendeels zou worden opgedeeld tussen Kroatië en Servië. Bij deze opdeling zou het nog maar de vraag zijn of er een apart gebied voor de moslums wordt gecreëerd. Tudjman gaf hierbij te kennen dat hij hierover een losse afspraak met Milosevic had.

Amerikaanse inspanningen voor vrede

De Amerikaanse onderminister van Buitenlandse zaken Richard Hol-

brooke legde in augustus een nieuw vredesplan voor Bosnië-Hercegovina voor aan de regeringen van Kroatië, Klein-Joegoslavië (Servië) en Bosnië-Hercegovina. Het Amerikaanse vredesplan voor Bosnië heeft op 17 augustus naar het oordeel van diplomaten in Belgrado een gunstig onthaal gevonden bij president Slobodan Milosevic van Servië. Milosevic prees de Amerikaanse pogingen een eind te maken aan het conflict in voormalig Joegoslavië.

Details van het Amerikaanse plan werden nog niet officieel bekendgemaakt, maar volgens diplomaten bestond het plan het uit vier punten:

- (1) de opheffing van de economische sancties tegen Klein-Joegoslavië in ruil voor erkenning van Bosnië-Hercegovina door Klein-Joegoslavië;
 - (2) een 'ruil' van de enclave Gorazde en gebied in de Brcko-corridor, die zich in handen van de BiH bevinden tegen gebieden van de Bosnische Serviërs bij Sarajevo;
 - (3) internationale hulp voor de wederopbouw van Bosnië-Hercegovina;
 - (4) en dreigementen aan het adres van elke partij die instemming weigert.
- In het algemeen hadden ook alle andere betrokken partijen - Bosnië-Hercegovina en Kroatië - zich positief uitgelaten over het Amerikaanse vredesplan.

"Operation Deliberate Force"

Op 30 augustus zette het Westen kracht achter het nieuwe vredes-initiatief met de grootste militaire actie uit de geschiedenis van de NAVO, onder de naam "Operation Deliberate Force (Doelbewust Geweld)". Met de reeks luchtaanvallen op de Bosnische Serviërs namen de VN en de NAVO een groot risico. De Bosnische Serviërs leken in te gaan stemmen met het nieuwe Amerikaanse vredesplan voor Bosnië, maar door de NAVO-actie kwam deze bereidheid op de helling te staan. Daarentegen drong de Bosnische regering er op aan de vergeldingsactie uit te voeren; anders zou zij weigeren deel te nemen aan het nieuwe vredesinitiatief. Feitelijk stond de NAVO voor de keuze de Bosnische

regering weg te jagen of de zojuist aangeschoven Bosnische Serviërs af te straffen.

Russen in verlegenheid door optreden NAVO.

Ook al was de Russische regering vooraf op de hoogte gesteld, toch werden de Russen in verlegenheid gebracht - als buiten spel gezet - door de NAVO-actie "Operation Deliberate Force". Met het oog op de Russische parlementsverkiezingen in december 1995 en de traditioneel sterke banden van de Russen met hun Servisch-orthodoxe broeders, was de eerste reactie van de Russische president Boris Jeltsin fel. Hij noemde de lucht-aanvallen wreed. Later werd het standpunt iets genuanceerd. Moskou wilde kennelijk niet in aanvaring komen met de andere leden van de Contactgroep voor voormalig Joegoslavië (de Verenigde Staten, Duitsland, Groot-Brittannië en Frankrijk).

Ondertussen overlegden de Verenigde Staten met Rusland over het opvoeren van de Russische druk op Servië ten behoeve van het nieuwe Amerikaanse vredesplan.

De Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken, Richard Holbrooke, was ook op 30 augustus weer naar Belgrado afgereisd om met Milosovic hierover te onderhandelen.

Bosnische kritiek op Amerikaans vredesvoorstel.

Aanvankelijk liet de Bosnische president Izetbegovic op 4 september, tijdens een bezoek aan Turkije, weten het Amerikaanse vredesplan onacceptabel te vinden. Hij weigerde zich met name neer te leggen bij de val van de oostelijke enclaves Srebrenica en Zepa, en een verbreding van de Brcko-corridor tussen Servische gebieden in noordelijk Bosnië. De Bosnische president liet tevens weten dat elke vredesovereenkomst gebaseerd moest zijn op de instandhouding van de territoriale integriteit van Bosnië-Herzegovina, hetgeen zou inhouden dat bijvoorbeeld een confederatie tussen het Bosnisch-Servische gebied en Klein-Joegoslavië

niet bespreekbaar zou zijn.

Echter de hervatting van de NAVO-luchtacties eind augustus - en de gezamenlijke belofte van de Europese Unie en de Verenigde Staten om een behoorlijke financiële bijdrage te leveren aan de wederopbouw van Bosnië - was voor de Bosnische moslims aanleiding om alsnog deel te nemen aan deze nieuwe ronde vredesonderhandelingen aan de hand van het door de Amerikanen opgestelde plan.

Directe vredesonderhandelingen en een principe-akkoord.

Op vrijdag 8 september begonnen voor het eerst in zeventien maanden directe vredesonderhandelingen in Genève tussen de strijdende partijen in het voormalige Joegoslavië. De vredesmakelaar Holbrooke heeft dit weten te realiseren na een week van pendeldiplomatie die hem langs Bonn, Brussel, Genève, Athene, Ankara, Belgrado, Zagreb, Rome en Parijs voerde.

De aanwezige ministers van buitenlandse zaken van Kroatië, Bosnië-Herzegovina en Klein-Joegoslavië hebben tijdens hun onderhandelingen in Genève een principe-akkoord bereikt over de hoofdlijnen van een vredesregeling. Volgens dit akkoord zal de territoriale integriteit van de staat Bosnië-Herzegovina worden gewaarborgd, maar deze staat zal wel bestaan uit twee entiteiten: de Moslim-Kroatische Federatie en de Servische Republiek (Republika Srpska). Elk deel krijgt zelfbestuur met een eigen grondwet. De verdeling van het grondgebied is in het principe-akkoord nog een open kwestie, maar de partijen hebben ingestemd voor de 51-49 procent-verdeling van het territoir. De partijen hanteren echter verschillende opvattingen omtrent de vraag welke steden en gebieden moeten toevallen aan de moslims/Kroaten of de Serviërs. Zowel de moslims als de Serviërs hebben Gorazde, het strategische Brcko, de Neretva-vallei en delen van Sarajevo opgeëist.

Zowel de moslim-Kroatische als de Servische entiteit krijgen het recht speciale relaties aan te gaan met hun buurlanden, zolang dit in overeenstemming

is met de territoriale integriteit van Bosnië-Herzegovina. Hiermee doen de Serviërs afstand in principe van de Groot-Servische droom. Uiteindelijk verkiezingen zullen worden gehouden onder internationaal auspiciën.

De twee administratieve entiteiten in Bosnië-Herzegovina zouden verder geld krijgen voor de reparatie van de infrastructuur, huisvesting voor vluchtelingen en het op gang brengen van de economie. Een voorlopig prijskaartje voor de wederopbouw is zeven miljard gulden, gespreid over drie jaar. De Europese Unie eiste dat de hele internationale gemeenschap hieraan meebetaalt.

IFOR, de nieuwe vredesmacht voor Bosnië-Herzegovina.

Ter ondersteuning van het nieuw te realiseren vredesakkoord tussen de strijdende partijen in Bosnië-Herzegovina, hebben met name de Verenigde Staten beloofd om voor het handhaven van de nieuwe scheidslijnen grondtroepen te sturen. Deze grondtroepen zouden moeten worden gegroepeerd in een nieuwe vredesmacht, genaamd Implementation Force (IFOR), die onder het directe commando van de NAVO - in plaats van de Verenigde Naties - komt te staan. Naast Amerikaanse troepen zouden ook andere NAVO-troepen, waaronder Nederlandse, aan IFOR meedoen. Verder zouden ook Russische troepen aan deze vredesmacht gaan deelnemen.

Vredesonderhandelingen tussen de strijdende partijen boeken een nieuw resultaat: nieuwe grondwet voor Bosnië.

De ministers van buitenlandse zaken van Bosnië, Kroatië en Klein-Joegoslavië zijn op 26 september, tijdens hun vredesoverleg in New York, eens geworden over de beginselen van een nieuwe grondwet voor Bosnië-Herzegovina. De doorbraak werd door de Amerikaanse president Clinton zelf bekend gemaakt. Hij zei dat het akkoord ons dichterbij het uiteindelijke doel van een werkelijke vrede brengt.

In New York werd na vijf uur durende besprekingen overeenstemming bereikt over:

- (a) democratische verkiezingen, te houden als de strijd is geëindigd en de omstandigheden voor vrije verkiezingen zijn geschapen. Ze worden gelijktijdig gehouden in de twee entiteiten van Bosnië-Herzegovina: de moslim-Kroatische federatie en de Servische Republiek. Een verkiezingsdatum zal later worden vastgesteld;

- (b) internationale waarnemers, die vanuit alle grote steden maandelijks verslag uitbrengen over de vraag of de omstandigheden voldoende zijn verbeterd om verkiezingen mogelijk te maken;

- (c) garanties, van beide entiteiten van Bosnië-Herzegovina, voor vrijheid van beweging, het recht van vluchtelingen op terugkeer naar hun woonplaats en/of compensatie, vrijheid van meningsuiting en de bescherming van de mensenrechten;

- (d) de verkiezing van een overkoepelend parlement, waarvan tweederde van de leden wordt gekozen in de moslim-Kroatische federatie en eenderde in de Servische Republiek. Parlementaire actie geschiedt op basis van het principe van de parlementaire meerderheid, op voorwaarde dat die bestaat uit tenminste eenderde van de stemmen van beide groepen;

- (e) een collectief presidentschap als hoogste uitvoerend orgaan: tweederde van de leden wordt door de moslim-Kroatische federatie gekozen, eenderde door de Servische republiek. Beslissingen worden genomen op basis van het meerderheidsprincipe, maar elke actie kan worden geblokkeerd door éenderde van de leden;

- (f) een gezamenlijke ministerraad en;
- (g) een constitutioneel hof.

De leider van de Bosnische Serviërs, Radovan Karadzic zag als belangrijkste winst de bevestiging van het bestaan van de Servische republiek. Generaal Ratko Mladic, de opperbevelhebber van de Bosnische Serviërs heeft zich ook achter het vredesproces geschaard. Het was de eerste keer sinds hij midden september in een ziekenhuis in Belgrado werd opgenomen dat

Mladic in het openbaar verscheen. Zijn lange verdwijning heeft speculaties gewekt over de vraag of Mladic zich kan vinden in het vredesproces. Het wordt echter ook mogelijk geacht dat Mladic een week is ondergedoken om niet in verband te worden gebracht met de zware militaire nederlagen van de Bosnische Serviërs in het westen en noorden van Bosnië.

Moskou en Sarajevo normaliseren betrekkingen.

Na jarenlange solidariteit, besloot de Russische regering in oktober om haar contacten met de moslim-regering in Sarajevo te normaliseren. Met name wilden de Russen in Sarajevo een permanente Russische vertegenwoordiging openen. Minister van buitenlandse zaken Andrej Kozyrev voerde op 3 oktober in Moskou intensieve besprekingen met de Bosnische premier Haris Silajdzic, waarbij vooral werd gekeken naar de rol die Rusland zou kunnen spelen bij de wederopbouw van Bosnië-Herzegovina. Ondermeer werd beloofd dat de Russische gasleveranties aan Sarajevo worden hersteld. Rusland heeft het herstel van de gas-toevoer naar Sarajevo steeds vertraagd wegens wanbetaling. Rusland heeft bij de onderhandelingen over een vredesregeling tot nu toe steeds de rol gespeeld van verdediger van de moslim-Kroatische confederatie. De impuls die nu is gegeven voor samenwerking met de Bosnische regering lijkt een nieuwe fase in te luiden in de Russische diplomatie op de Balkan.

Russische invulling aan de vredesoperatie - IFOR - in Bosnië-Herzegovina.

De toekomstige vredesoperatie in voormalig Joegoslavië - die moet plaatsvinden na het van kracht worden van het (Amerikaanse) vredesplan - zou onder NAVO-toezicht moeten vallen. Volgens planners zouden 60.000 NAVO-troepen ingezet worden en nog eens ongeveer 15.000 niet-NAVO-troepen, waaronder Russische. Het Duitse kabinet heeft zonder noe-

menswaardige problemen de deelname van 4.000 Duitse militairen (voornamelijk medisch en verbindingspersoneel) aan de vredesmacht goedgekeurd. De missie zal een jaar moeten duren.

Op 16 oktober kwamen de leden van de Contactgroep voor Bosnië bijeen in Moskou. De inzet van deze besprekingen was de rol van Rusland bij een toekomstige militaire vredesoperatie in Bosnië. Met name de rol van Rusland in een internationale vredesmacht was nog onduidelijk. De Russen zijn niet bereid onder NAVO-commando te opereren en suggereerden een gezamenlijke commando-voering.

Op 23 oktober kwamen zelfs de presidenten Clinton en Jeltsin bijeen in Hyde Park, New York, onder andere om over de operationele inzet van een vredesmacht in Bosnië te spreken. De twee leiders konden het niet eens worden over de commandostructuur, hetgeen werd afgeschoven op de ministers van defensie die later in de week met elkaar zouden overleggen. Waarschijnlijk was al afgesproken dat de Russische president de presidenten van Servië, Kroatië en Bosnië-Herzegovina zou uitnodigen voor een eerste ontmoeting in Moskou, hoewel dit pas later bekend werd. Hiermee wilde Jeltsin de drie strijdende landen op het hart drukken dat Rusland achter het vredesproces staat. Het zou vooral een politieke en symbolische bijeenkomst moeten worden. Uiteindelijk werd de ontmoeting in Moskou afgelast omdat de Russische president Jeltsin opgenomen werd in het ziekenhuis waar hij een maand rust kreeg voorgeschreven.

Ondertussen waren de besprekingen tussen de Amerikaanse en Russische ministers van defensie, respectievelijk William Perry en Pavel Gratsjov, begonnen. Rusland stemde in met het sturen van een 2.000 man tellende elite-eenheid, die een ondersteunende logistieke taak zou hebben, naar een gemengde sector van Bosnië-Herzegovina. Evenals de Fransen die geen deel uitmaken van de militaire structuur van de NAVO, zou deze eenheid een eigen tactisch commando voe-

ren. Over deelname van Russische militairen aan een vredesmacht was echter nog geen oplossing gevonden.

Voortgaande machtstrijd tussen Bosnisch-Servische politici en militairen

De machtstrijd tussen de legertop en het Bosnisch-Servisch parlement, die enkele maanden voortduurt, is nog verder op de spits gedreven. Tijdens een zitting van het Bosnisch-Servische 'parlement' op 14 oktober stelde de leider Radovan Karadzic zijn eigen generaals verantwoordelijk voor de geleden nederlagen in noordwest Bosnië. Op 16 oktober ontsloeg het Bosnisch-Servische parlement vier generaals, te weten Milan Gvero (plaatsvervangende legerleider), Zdravko Tolimir (hoofd militaire inlichtingen), Djordje Djukic en Gruja Boric. Drie van de generaals golden als vertrouwelingen van de legerleider Mladic. De bevelhebber was niet aanwezig bij de parlements zitting en de legertop wees deze beslissing resoluut van de hand.

Tijdens de parlementaire zitting eiste een groep van acht onafhankelijke parlementsleden ook het aftreden van Karadzic. Een nieuwe oppositiebeweging, het Patriottisch Front van Krajina bestaande uit elf partijen en instellingen uit deze regio, die zich inzette tegen het politieke beleid van de Bosnisch-Servische leider. Uiteindelijk nam de Bosnisch-Servische premier, Dusan Kozic, zelf ontslag, kennelijk om een val van de Bosnisch-Servische leider te besparen.

Bosnisch-Servische parlement stelt voorwaarden aan een eventuele vrede

De Bosnisch-Servische volksvertegenwoordiging sprak zich aanvankelijk uit tegen de stationering van een multinationale vredesmacht van de NAVO die moet toezien op de naleving van een eventueel vredesakkoord. Op 22 en 23 oktober kwam het Bosnisch-Servische parlement opnieuw bijeen in Bjeljina. Het stemde toen wel in met de legering van een multinationale vredesmacht op het

grondgebied van de Bosnische Serviërs, mits de militairen uit bevriende landen komen. Algemeen werd aangenomen dat hiermee bedoeld werd op Russische eenheden.

Verder stelde het parlement aanvullende eisen zoals het recht op een referendum over de kwestie van aansluiting bij Groot-Servië één jaar na de beëindiging van de oorlog. De Bosnische regering zal hier waarschijnlijk niet mee akkoord gaan omdat het bijna bij voorbaat vast staat dat de Bosnische Serviërs vóór aansluiting zullen kiezen; het is immers al twee keer eerder gebeurd.

Andere eisen van het parlement betreffen territoriale kwesties. Het eist een deel van Sarajevo op, het wil een haven aan de Adriatische kust en staat op een twintig kilometer brede Posavina-corridor. Ook deze drie eisen zullen op veel weerstand stuiten bij de Bosnische regering. In hoeverre de Servische president Milosovic, die namens de Bosnische Serviërs onderhandelt, rekening zal houden met de wensen en eisen van het parlement is nog onduidelijk.

Beraad in Dayton, laatste vredeskans.]

Op de luchtmachtbasis Wright-Patterson vlakbij Dayton in de Amerikaanse staat Ohio, zijn op 1 november de definitieve vredesonderhandelingen over het voormalige Joegoslavië begonnen. Onder leiding van de Amerikaanse bemiddelaar Richard Holbrooke en de EU-bemiddelaar Carl Bildt zullen de drie conflict-partijen tot een sluitende vredesregeling moeten komen. De partijen worden vertegenwoordigd door de presidenten Tudjman van Kroatië, Izetbegovic van Bosnië-Herzegovina en de president van Servië, Milosevic, die namens de Bosnische Serviërs onderhandelt. De politieke leider van de Bosnische Serviërs, Karadzic, is van de onderhandelingen uitgesloten omdat hij door het VN-tribunaal - vanwege oorlogsmisdaden - in staat van beschuldiging is gesteld. Ook zijn vertegenwoordigers van de internationale Contactgroep voor Bosnië-Herzegovina aan-

wezig: behalve de Verenigde Staten, ook Rusland, Duitsland, Groot-Brittannië en Frankrijk.

De Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke heeft de partijen een ontwerp-vredesakkoord voorgelegd, waarover hij in oktober reeds overleg had gevoerd met de leden van de Contactgroep. Daarnaast bracht hij ook een zestal gedetailleerde voorstellen in het overleg, met als belangrijkste op korte termijn: het bevriezen van de huidige 'fronten' in Bosnië. De andere vijf voorstellen betreffen een grondwet, verkiezingen, scheiding van troepen, terugkeer van vluchtelingen en de wederopbouw.

Alle drie de partijen - de moslims, de Serviërs en de Kroaten - zijn overigens met 'aangescherpte verlanglijstjes' op zak, in Dayton aangekomen.

Zo eiste de Bosnische regering onder andere:

- (a) een ongedeeld Bosnië;
- (b) het opgeven van de territoriale eisen in Bosnië-Herzegovina door Kroatië en Servië als ook hun steun aan Bosnische Kroaten c.q. de Bosnische Serviërs;
- (c) een verbod om aan verkiezingen deel te nemen door diegenen die van oorlogsmisdaden worden verdacht (bedoeld worden de Bosnisch-Servische leider Karadzic en zijn legercommandant Mladic);
- (d) het opheffen van het internationale wapenembargo tegen Bosnië-Herzegovina;
- (e) de terugkeer van vluchtelingen vóór nieuwe verkiezingen;
- (f) bij deelname van Russische troepen aan een internationale vredesmacht in Bosnië-Herzegovina - genaamd: de Implementation Force (IFOR) - een evenredige deelname van troepen uit moslimlanden;
- (g) dat Kroatische troepen (HV) binnen een maand na het bereiken van een akkoord Bosnië-Herzegovina verlaten;
- (h) een ongedeeld Bosnische hoofdstad Sarajevo;
- (i) de enclave Gorazde blijft in moslimhanden;
- (j) en geen verbreding van de Posavina-corridor voor de Bosnische Serviërs.

De Bosnische Serviërs eisten onder meer:

- (a) een eigen staat in Bosnië-Hercegovina, met het recht om een confederatie met Servië aan te gaan;
- (b) de zeggenschap over het gedeelte van Bosnië, ten zuiden van de grensrivier Sava (Orasje-pocket);
- (c) de verbreding van de Posavina-corridor;
- (e) de teruggave van 4.000 vierkante kilometer gebied in noord-west Bosnië dat zij door het moslim-Kroatisch offensief de afgelopen maanden kwijt raakten;
- (f) de zeggenschap over de enclave Gorazde;
- (g) een opdeling van Sarajevo met permanente verbindingen met Bosnisch-Servisch gebied;
- (h) en een eigen haven aan de Adriatische Zee.

Kroatië eist tenslotte de teruggave door de Kroatische Serviërs van de in 1991 verloren regio Oost-Slavonië.

Oorlogsmisdaden aan de orde in overleg Dayton.

Op 3 november werd bekend dat in Dayton de oorlogsmisdaden een van de eerste gespreksonderwerpen waren. De Bosnische president Alija Izetbegovic bracht Servische oorlogsmisdaden in de eerste privé-ontmoeting van de leiders en de voornaamste onderhandelaars naar voren. Volgens een anonieme bron wilde Izetbegovic dat de Servische president Milosevic zich verplicht om van oorlogsmisdaden beschuldigde personen over te dragen aan het Internationaal Tribunaal in Den Haag. Aangezien het Tribunaal reeds aanhoudingsbevelen heeft uitgevaardigd tegen onder andere de Bosnisch-Servische leider Karadzic en zijn belangrijkste generaal Mladic, is het duidelijk dat zij eerst van het politieke en militaire toneel moeten worden verwijderd. Ook Washington betoogde dat Karadzic en Mladic onaanvaardbare figuren zijn voor de toekomst van Bosnië-Hercegovina. Bosnisch-Servische bronnen hebben 2 november verklaard dat het tweetal mogelijk zal worden vervangen.

Karadzic' tweede man, Nikola Koljevic, en de Bosnisch-Servische minister van buitenlandse Zaken, Aleksa Buha, zouden wel op hun post kunnen blijven. Een aanwijzing hiervoor zou ook het gegeven zijn, dat de laatste twee in de delegatie van Milosevic zijn opgenomen en in Dayton aanwezig zijn.

Amerikaans Congres huivert voor de zending van Amerikaanse troepen naar Bosnië-Hercegovina.

In het Amerikaanse Congres was tijdens de besprekingen in Dayton een groot verzet tegen het plan van de regering-Clinton om, als er een vredesakkoord is, 20.000 tot 25.000 Amerikaanse grondtroepen beschikbaar te stellen voor de nieuwe vredesmacht, genaamd Implementation Force (IFOR). Op maandag 30 oktober stemde een meerderheid van het Huis van Afgevaardigden voor een (niet-bindende) resolutie die bepaalt dat de regering - voor het vredesoverleg begint - er niet vanuit mag gaan dat Amerikaanse troepen betrokken zullen zijn bij het ten uitvoer leggen van een vredesakkoord.

De weerstand in het Congres lijkt na een aantal gesprekken met de ministers Christopher (van buitenlandse zaken) en Perry (van defensie) alleen maar te zijn toegenomen. Veel Congresleden hebben de vrees geuit dat de troepen niet een jaar in Bosnië-Hercegovina zullen blijven, zoals de regering nu zegt, maar uiteindelijk veel langer. "Het is Afghanistan met bomen", zei de afgevaardigde Cunningham over Bosnië, verwijzend naar de lange oorlog waar de Sovjet-Unie in de jaren tachtig in verstrikt raakte. President Clinton heeft evenwel gezegd dat hij het Congres niet om toestemming hoeft te vragen, en dat hij dat dan eventueel ook niet zal doen. Wel zal hij proberen steun van het Congres te krijgen. In de openings-toespraak van de vredesbesprekingen in Dayton maakte de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Christopher, een opmerking, die evenzeer gericht was aan het Amerikaanse Congres: "De VS zullen geen troepen

sturen wanneer er geen vrede is om te bewaren. Voordat we troepen inzetten moeten we weten dat de partijen overeenstemming hebben bereikt en dat ze ook bereid zijn zich er aan te houden."

Het Amerikaanse State Departement heeft echter op 18 november scherpe kritiek moeten leveren op het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, dat president Clintons bevoegdheid om troepen naar Bosnië-Hercegovina te sturen, wil inperken. Het Huis besloot namelijk met 243 tegen 171 stemmen dat Clinton geen geld zou krijgen voor het zenden van troepen naar Bosnië-Hercegovina, als hij niet eerst het Congres hiervoor om toestemming vraagt. Volgens het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken probeert het Huis zo het vredesproces te vernietigen, nu vrede net een goede kans maakt.

Ontslag Sacirbey.

De Bosnische minister van buitenlandse zaken, Mohammed Sacirbey verklaarde op 18 november zijn ontslag te hebben aangeboden. Zijn stap had niet te maken met problemen in het vredesproces. Sacirbey is bereid zijn functie te blijven uitoefenen totdat een opvolger is benoemd. Hij denkt dat zijn post beter door een Kroaat kan worden bekleed, om door een beter machtsevenwicht ervoor te zorgen dat de federatie tussen Kroaten en moslims binnen Bosnië een succes wordt.

Vredesplan voor Bosnië-Hercegovina geparafeerd.

Op 21 november was het dan zover, de leiders van Bosnië-Hercegovina, Servië en Kroatië zijn akkoord gegaan en hebben het vredesplan voor Bosnië-Hercegovina - ook al "Pax Americana" genoemd - geparafeerd. Na drie weken moeizaam overleg waren de drie partijen eerder op de dag tot een akkoord gekomen dat een eind moet maken aan bijna vier jaar oorlog. Namens Servië en de Bosnische-Serviërs zette president Milosevic zijn paraaf onder het verdrag, namens Kroatië president Tudjman en namens Bosnië-

Hercegovina president Izetbegovic. Volgens het geparafeerde verdrag is het volgende overeengekomen:

(a) Bosnië-Hercegovina blijft als onafhankelijk en internationaal erkende staat bestaan;

(b) Sarajevo blijft de onverdeelde hoofdstad;

(c) binnen het kader van een eenheidsstaat wordt Bosnië-Hercegovina verdeeld in een Servische republiek en Bosnisch-Kroatische federatie; er komen een centrale regering, één president en één parlement;

(d) de nieuwe centrale regering krijgt de bevoegdheid over buitenlandse zaken, buitenlandse handel en financiën; er zal vrij verkeer voor iedereen zijn, zonder formele binnenlandse grenzen;

(e) vluchtelingen kunnen terugkeren naar hun oude woonplaatsen;

(f) zij die zich aan oorlogsmisdaden hebben schuldig gemaakt, met name de Bosnisch-Servische leiders Mladic en Karadzic, kunnen geen openbare functies meer bekleden;

(g) en er zijn gedetailleerde afspraken gemaakt over een territoriale verdeling van Bosnië; de Moslim-Kroatische federatie krijgt 51 procent van het grondgebied, de Bosnische-Serviërs krijgen 49 procent. Zowel de moslims als de Serviërs geven enig grondgebied op. De moslims krijgen een corridor naar de enclave Gorazde over Servisch grondgebied en de Serviërs zouden de Posavina-corridor mogen verbreden. Verder zal het internationale handelsembargo tegen het voormalige Joegoslavië worden opgeheven. En een internationale vredesmacht - genaamd IFOR - van zestigduizend (NAVO-) soldaten zal moeten toezien op de uitvoering van het vredesverdrag.

De officiële ondertekening van het vredesverdrag zal medio december 1995 plaatsvinden, tijdens een hiervoor speciaal belegde conferentie te Parijs.

Veiligheidsraad neemt resoluties aan.

Naar aanleiding van het paraferen van het Dayton-vredesverdrag door de strijdende partijen uit Bosnië-Hercegovina, heeft de VN-Veiligh-

heidsraad op 22 november drie resoluties aangenomen:

(a) de opschorting van de (financieel-economische) sancties tegen Klein-Joegoslavië;

(b) de gefaseerde/geleidelijke opheffing van het wapenembargo tegen alle republieken in het voormalige Joegoslavië (aanvang na de officiële ondertekening van het vredesakkoord in december 1995);

(c) de toekenning van Oost-Slavonië aan Kroatië.

Bosnisch-Servische kritiek op het vredesakkoord.

In eerste instantie sputterden de Bosnische Serviërs nog tegen de parafering van het vredesakkoord in Dayton. Echter, na overleg met Milosevic, stemden ze op 24 november alsnog in. Karadzic bleef wel eisen om een aanpassing van het vredesakkoord met betrekking tot de afspraken over Sarajevo. De Serviërs in de wijken van Sarajevo, die in handen zijn van de VRS, willen pertinent niet onder het moslim-Kroatische bestuur vallen. De Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke liet echter weten dat heropening van de onderhandelingen uitgesloten was.

Bosnisch-Kroatische kritiek op het vredesakkoord.

De voorzitter van de Moslim-Kroatische Federatie, de Kroaat Kresimir Zubak, vertolkte op 26 november de Kroatische onvrede over het geparafeerde vredesakkoord. Zijn klacht betrof met name de teruggave van een zijns inziens te groot gebiedsdeel aan de Bosnische Serviërs in noord-west Bosnië. Ook het stadje Mrkonjic Grad, dat als tactisch belangrijk gebied kan worden gekenmerkt en waarom de afgelopen zomer hard is gevochten, moet aan de Serviërs worden overgedragen.

Karadzic en Mladic trekken zich terug?

De twee omstreden Bosnisch-Servische leiders, zullen mogelijk af-

treden zodra er het Bosnisch vredesakkoord is getekend. In ruil voor hun aftreden zullen ze niet worden berecht door het Haagse Joegoslavië-tribunaal. De Amerikaanse regering heeft gezegd geen troepen voor de IFOR naar Bosnië te sturen zolang zij in functie blijven. Het Joegoslavische blad NIN meldde op 13 november reeds dat Milosevic, die op het vredesoverleg in Dayton mede namens de Bosnische Serviërs onderhandelde, heeft ingestemd met dit compromis. Of de Bosnische regering met het gemelde compromis instemt, is niet bekend. Volgens NIN en andere media in Belgrado hebben Karadzic en Mladic inmiddels wel met deze regeling ingestemd. Het blad Vreme schreef dat Karadzic en Mladic hebben beloofd niet te zullen deelnemen aan de verkiezingen die na het vredesakkoord worden gehouden. Mirko Pejanovic, een Serviër die lid is van het collectieve presidentschap van Bosnië, zei dat Karadzic en Mladic "geschiedenis" zijn.

In een op 24 november uitgegeven verklaring heeft het VN-Tribunaal echter bekendgemaakt dat NAVO-troepen in Bosnië de beide verdachten van oorlogsmisdaden mogen aanhouden. De kans daarop is groot, aangezien er ook NAVO-eenheden in Bosnisch-Servisch gebied komen, aldus de Amerikaanse minister van defensie Perry.

2. BOSNIË-HERCEGOVINA MILITAIR

Offensieven in Bosnië.

Vrijwel direct nadat Kroatië op 22 juli een militair akkoord met de Bosnische regering had gesloten, startte de HVO een militair offensief tegen de VRS in west-Bosnië.

De herovering van de Krajina door de Kroaten begin augustus heeft voor de Bosnische moslims zowel positieve als negatieve gevolgen. Het positieve gevolg is de ontzetting van de moslim-enclave Bihac. Het negatieve gevolg is daarentegen het feit dat enorme aantallen Kroatisch-Servische vluchtelingen (**150 duizend man!!!**) en vooral

omvangrijke SVK-eenheden (**30 tot 50 duizend man!!!**) west-Bosnië binnen-trekken. Men vreest dat deze Kroatische Serviërs zullen worden toegevoegd aan het Bosnisch-Servische leger, de VRS.

Op 12 augustus startte de BiH een offensief tegen de VRS in de omgeving van Donji Vakuf.

NAVO-acties tegen de Bosnische Serviërs - Operation Deliberate Force.

De luchtaanvallen op Bosnisch-Servische doelen die in de ochtend van 30 augustus begonnen, waren de grootste in de geschiedenis van de NAVO. Bij de allereerste aanvalsgolf werden door de NAVO minstens zestig vliegtuigen ingezet - zowel gevechtvliegtuigen, aanvalsvliegtuigen, tankvliegtuigen als AWACS-radar-toestellen.

De eerste aanvallen volgden een uit de Golfoorlog bekend patroon, waarbij het luchtafweersysteem van de Bosnische Serviërs werd uitgeschakeld hetzij door elektronische storingen, hetzij door bombardementen. Doordat alle radarposten en luchtafweer-batterijen in verbinding met elkaar stonden was het noodzakelijk om deze luchtverdedigingssystemen verspreid over geheel Bosnië te vernietigen. Daarom waren ook installaties elders in Servisch Bosnië vernietigd, zoals bij Gorazde, Tuzla en in de buurt van Mostar. Toch bleven de luchtacties beperkt tot rondom de moslimenclaves. De Amerikaanse Special forces en de Britse en Franse commando's zijn al enkele maanden achter de linies in het geheim bezig de Servische installaties te lokaliseren.

Nadat de luchtafweer-batterijen uitgeschakeld waren richtten de luchtaanvallen zich op voorraadbunkers, commandoposten en communicatie-knoop-punten. Hiervoor werden ook F-16 vliegtuigen ingezet (Nederlandse F-16's namen ook deel aan de acties). Bij de eerste sorties hadden zij tot taak het beschermen van andere jachtvliegtuigen. Daarna hebben ze meegedaan aan de gronddoelbombardementen. In totaal werden op de eerste dag (30

augustus) vijf aanvalsgolven uitgevoerd over geheel Bosnië.

De NAVO kondigde aan door te gaan met de aanvallen zolang de Bosnische Serviërs weigerden hun zware wapens te verwijderen rondom Sarajevo. Generaal Bernard Janvier eiste dat deze wapens tot minimaal 20 km buiten de stad zouden worden terug getrokken. De Bosnische Serviërs hadden naar schatting een derde van hun totale zware artilleriegeschut (230 tot 300 stukken) geplaatst rondom Sarajevo. Militaire analisten waren echter bang dat de moslims en Kroaten gebruik zouden maken van eventueel gewijzigde krachtsverhoudingen. De Serviërs hebben hun overwicht te danken aan een materiële meerderheid terwijl de moslim-Kroatische strijdkrachten, de BiH en de HVO, over een numerieke meerderheid aan manschappen beschikken.

Om het militaire evenwicht tussen de Serviërs aan de ene kant en de moslims en Kroaten aan de andere kant niet te verstoren had de NAVO afgezien van bombardementen op kwetsbare doelen zoals krachtcentrales, kazernes, troepenconcentraties, en dergelijke.

Rustpauze in de operatie Deliberate Force.

Ondanks de aanhoudende luchtaanvallen van de NAVO bleven de Bosnisch-Serviërs Sarajevo en Bihac sporadisch bestoken met artilleriegeschut. Na drie dagen van luchtacties werd door de NAVO op vrijdag 1 september een onderbreking ingelast om de Bosnische Serviërs de kans te geven om aan het NAVO-ultimatum te voldoen. De Serviërs moesten aan drie eisen voldoen:

- (a) de terugtrekking van zware wapens tot 20 kilometer buiten Sarajevo;
- (b) de opening van de toegangswegen tot Sarajevo en het vliegveld van deze stad; en
- (c) het staken van de aanvallen tegen de andere veilige gebieden, Tuzla, Gorazde en Bihac.

Op maandag 4 september liep het ultimatum af. Vlak voor het verstrijken

van het aangekondigde tijdstip ontving de VN-commandant voor het voormalig Joegoslavië, luitenant-generaal Bernard Janvier, twee tegenstrijdige berichten. De eerste kwam van Nikola Koljev, rechterhand van de Bosnisch-Servische leider Radovan Karadic, die zei dat de Bosnische Serviërs aan het ultimatum van de NAVO zouden voldoen. Dit werd bevestigd door de voormalige president van de Verenigde Staten Jimmy Carter, die middels een telefoongesprek dezelfde boodschap van Karadzic ontving. Het tweede bericht van de Bosnisch-Servische generaal Mladic, wees echter het ultimatum van de hand. Wel bood hij aan een eenzijdige staakt-het-vuren af te kondigen, mits de NAVO zou ophouden met de luchtbombardementen. De tegenstrijdigheid binnen het Bosnisch-Servische kamp duidde eens te meer aan dat er een ingewikkelde machtssleutel bestaat tussen Karadzic, Mladic en Milosovic.

Hervatting van operatie Deliberate Force.

Zowel de VN als de NAVO vonden het voorstel van Mladic onacceptabel. Op 5 september, een dag na het verstrijken van het ultimatum, hervatte de NAVO haar bombardementen op de stellingen van Bosnische Serviërs rondom Sarajevo en elders in Bosnië-Hercegovina. De beperkte terugtrekking van zware wapens was een onvoldoende tegemoetkoming tot het gestelde ultimatum. In antwoord op de hervatte luchtacties van de NAVO bestookte de Bosnische Serviërs opnieuw het centrum van Sarajevo.

Offensief in west-Bosnië, nieuwe vluchtelingenstromen.

De ABiH en de HV/HVO eenheden maakten begin september gebruik van de NAVO-luchtaanvallen voor een offensief op de verzwakte VRS en hebben in het westen van Bosnië, na de stad Donji Vakuf, de strategisch belangrijke stad Jajce op de Bosnische Serviërs veroverd.

De snelle opmars van de moslims en de Kroaten heeft geleid tot een nieuw

vluchtelingendrama: naar schatting 50.000 Bosnische Serviërs zijn op de vlucht geslagen richting Banja Luka, dat al overbevolkt was sinds de aankomst van 50.000 Kroatische Serviërs die door de Kroaten reeds in augustus uit de Krajina zijn verdreven. Volgens de Kroaten wordt bij de opmars weinig gevochten. De BiH veroverde Donji Vakuf. Het Kroatische leger, de HV/HVO, veroverde Drvar - dat al twee weken was omsingeld - en Jajce - een stad met een grote waterkrachtcentrale. Ook is de Servische omsingeling van de Bihac-pocket definitief verleden tijd.

De opmars van de BiH en de HV/HVO eenheden hebben binnen enkele dagen de lange tijd redelijk stabiele frontlijnen in Bosnië totaal gewijzigd. Het percentage door de VRS gecontroleerd gebied in Bosnië daalde door de recente veroveringen van moslims en Kroaten van 70 naar 64 procent.

Strijdende partijen in Bosnië-Herzegovina komen bestand overeen.

Onder aanhoudende Amerikaanse druk zijn de moslims, Serviërs en Kroaten in Bosnië-Herzegovina, na het offensief van de moslims en de Kroaten in west-Bosnië, overeengekomen om de gevechten te staken en in Washington te beginnen met vredesbesprekingen. Het militaire bestandsakkoord zou in moeten ingaan op 10 oktober en zestig dagen geldig zijn. De Bosnische regering had hierbij wel een voorwaarde afgedwongen. Het staakt-het-vuren zou pas ingaan, indien de toevoer van water, elektriciteit en gas naar Sarajevo was hersteld. Verder moeten alle commandanten hun offensieve bewegingen staken, sluipschutters moet worden teruggetrokken en het leggen van landmijnen moet worden stopgezet.

Militaire bestand uitgesteld.

Het militaire bestand, dat op 10 oktober moest ingaan, werd uitgesteld omdat niet tijdig is ingegaan op een voorwaarde van de Bosnische regering - het herstel van de water-, gas- en

stroomtoevoer naar Sarajevo. De Bosnische minister van betrekkingen met de VN, Hasan Muratovic gaf Rusland daarvan de schuld. Bosnische, Servische en VN-ingenieurs, zei hij, hebben goed samengewerkt in hun poging de gas- en stroomtoevoer naar Sarajevo te herstellen, maar "helaas heeft Rusland zijn verplichtingen verzaakt" door na te laten de gaskraan open te zetten. Op 9 oktober om 23.20 uur - 41 minuten voordat het bestand had moeten ingaan - werd de toevoer van elektriciteit naar Sarajevo hervat en ging de verlichting weer aan.

Op 11 oktober maakte de Bosnische regering bekend ook Sanski Most, een heftig omstreden stad niet ver van Mrkonjic Grad, te hebben veroverd. Het succesvolle offensief is volgens VN-diplomaten in Sarajevo het belangrijkste motief voor de Bosnische regering om het staakt-het-vuren voor de tweede keer uit te stellen. Sarajevo zou zoveel mogelijk gebied willen veroveren voordat een staakt-het-vuren de frontlijnen voor minimaal zestig dagen "bevriest". Het bestand is op 12 oktober om een minuut over twaalf 's nachts alsnog ingegaan.

BiH-generaal uit Bihac voelt niets voor staakt-het-vuren.

In oktober zijn er fricties ontstaan tussen de politieke en militaire leiders van Bosnië-Herzegovina in verband met een staakt-het-vuren tussen de strijdende partijen in het gebied. De Bosnische politici in Sarajevo willen wel, maar de generaals te velde zien het niet zo zitten. Waarom een staakt-het-vuren op een moment dat het juist goed gaat met de veroveringen op de Serviërs, vragen de militairen in het door moslims gedomineerde Bosnische regeringsleger zich af. De ruzie gaat met name tussen de Bosnische president Izetbegovic en generaal Dudakovic, van het in Bihac gelegerde Vijfde Korps van het Bosnische leger (BiH). Izetbegovic dreigt Dudakovic met ontslag wanneer hij zich niet bij een staakt-het-vuren neerlegt en heeft zelfs speciale politie-eenheden richting Bihac gestuurd die de generaal in be-

dwang moeten houden. Generaal Dudakovic wil echter van geen staakt-het-vuren weten. Gesterkt door de recente overwinningen in de Bihac-regio, probeert Dudakovic juist zoveel mogelijk gebied te veroveren. Met behulp van de Kroaten wist Dudakovic maar liefst vierduizend vierkante kilometer op Bosnische Serviërs te winnen. En dat succes smaakt naar meer. Dudakovic leuze is dan ook: "We moeten heel Bosnië bevrijden". Hij wordt hierin gesteund door generaal Alagic, van het Zevende Korps van de Bosnische regeringstroepen (BiH) in Travnik.

Status quo in Bosnië-Herzegovina pas medio oktober.

Ondanks het militaire bestand dat op 12 oktober in werking trad, bleven de gevechten in noord-west Bosnië enkele dagen doorgaan. Het Bosnische regeringsleger, met steun van de Kroaten, veroverde gebied rondom Bosanski Novi, maar wist de stad zelf nog niet in te nemen.

De gevechten zijn in het noordwesten van Bosnië pas geluwd toen het de BiH was gelukt om Sanski Most in te nemen. Pas op 20 oktober besloot het Vijfde Korps van het Bosnische regeringsleger, onder leiding van generaal Dudakovic, het bestandsakkoord na te leven.

In het noordoosten van Bosnië werd het bestand evenmin onmiddellijk nageleefd door de Bosnische moslims en Kroaten. Zij voerden aanvallen uit op de stad Breko die nog in Servische handen is en aan de strategische Posavina-corridor ligt.

Toch werd na vijf dagen (17 oktober) het staakt-het-vuren voor 80 procent van de strijdende partijen nageleefd.

Izetbegovic stelt weer eisen.

President Alija Izetbegovic heeft inmiddels laten weten dat een langdurige vrede op de Balkan alleen gerealiseerd kan worden als er militaire pariteit bestaat tussen het Bosnische leger en de Bosnisch-Servische strijdkrachten. Als de Bosnische Serviërs niet een gedeelte van hun zware wa-

pens inleveren dan is het volgens hem wenselijk het wapenembargo tegen Bosnië op te heffen.

Op 24 oktober liet de Bosnische regering weten dat alle Kroatische soldaten het land binnen dertig dagen na ondertekening van een vredesakkoord moeten verlaten. De bekendmaking toonde de groeiende spanningen aan tussen de moslims en Kroaten. Deze begonnen weer op te lopen nadat Zagreb liet weten van plan te zijn de in Bosnië woonachtige Kroaten te laten meestemmen in de parlementsverkiezingen van Kroatië.

Situatie langs confrontatielijnen blijft gespannen.

Vanaf half oktober tot begin december hebben zich op militair gebied geen grote veranderingen voorgedaan. Toch kwamen weer diverse (schiet-)incidenten voor. Vooral de gebieden Posavina-corridor, de Maglaj- en Vitez-pocket, en rond de stad Sarajevo golden als 'meest actief'. Een aantal 'bestandshendingen' waren terug te voeren naar huwelijksfeesten en mijnopruiingen. In de diverse UNPROFOR-sectoren blijven, ondanks periodieke tegenwerking van de betrokken partijen, ook de Regional Joint Commissions (RJC's) hun taak uitvoeren. Een vaak gebruikt excuus is dat men op de NATO-vredesmacht, IFOR, wacht en eigenlijk geen 'zaken' meer met de VN-vredesmacht, UNPROFOR, wil doen.

3. REGIONALE ONTWIKKELINGEN IN BOSNIË-HERCEGOVINA.

A. BIHAC-ENCLAVE

Bihac in het nauw.

Op alle fronten rond Biha is in juli hevig gevochten tussen enerzijds de BiH, die de enclave verdedigt en anderzijds de gecombineerde strijdkrachten van de Kroatische en de Bosnische Serviërs (de SVK respectievelijk de VRS) en de troepen van de moslim-rebel Fikret Abdic. Sinds het begin van het Servische offensief op 19 juli, heb-

ben de aanvallende Serviërs zeker 75 vierkante kilometer van de enclave veroverd en tweeduizend mensen op de vlucht gedreven. Het verlies van dit grondgebied is cruciaal, aangezien het om twintig procent van de totale landbouwgrond van de enclave gaat en de oogst op de velden staat. In Bihac is de voedselsituatie voor de 180.000 ingesloten moslims al maanden dramatisch.

De EU-onderhandelaar Carl Bildt heeft - met een vooruitziende blik - gewaarschuwd dat de strijd in Bihac het begin kon zijn van "een belangrijke oorlog" als de Kroaten in het Servische offensief aanleiding zien voor een aanval op de Kroatische Serviërs.

Bihac ontzet.

Begin augustus keerde voor het in het nauw gedreven Vijfde BiH-Korps plotseling het tij. Na een jarenlange belegering door de Serviërs - en de afvallige Moslimleider Abdic - is er op 5 augustus een einde gekomen aan de omsingeling van de Bihac-enclave. Op deze dag hebben HV- en BiH-troepen een corridor vanuit de enclave naar Kroatië kunnen realiseren. De ontzetting van Bihac maakt de onbelemmerde hulpverlening aan de 180.000 inwoners van de enclave mogelijk.

Aanhangers moslim-rebel Abdic slaan op de vlucht.

Met het verslaan van de bondgenoot van moslimrebel Fikret Abdic, de SVK, door de HV in de Krajina is de situatie voor de Abdic-aanhangers in de enclave onhoudbaar geworden. Daarom vluchten naast de Kroatische Serviërs ook nog eens duizenden Abdic-aanhangers vanuit de omgeving van Velika Kladuza uit de enclave.

Mensenrechtenschendingen door BiH-militairen.

Volgens Oekraïense VN-ers zouden BiH-troepen uit de Bihac-enclave, uit wraak voor de jarenlange belegering van de enclave door met name de SVK, zes Kroatisch-Servische dorpen bij Dvor in brand hebben gestoken. De

Oekraïeners zouden ook machinegeweervuur en geschreeuw van dorpeelingen hebben gehoord.

Bihac wordt uitvalsbasis voor offensief tegen de Bosnische Serviërs in west-Bosnië.

Bihac, de Moslim-enclave die jaren lang werd belegerd door Bosnische Serviërs, werd enkele weken nadat het was ontzet de uitvalsbasis voor een groot offensief van de BiH, in samenwerking met HV- en HVO-eenheden. Het offensief zou een einde maken aan jaren van Servische suprematie in Bosnië. Kroaten en moslims boekten ten oosten en ten zuiden van Bihac in west-Bosnië terreinwinst.

De regionale regering in Bihac heeft verklaard dat zij het terrein zullen innemen tot aan de grenzen van het kanton dat hen op de kaart van de Contactgroep is toegewezen.

Tijdens de belegering van Bihac, leefde de overwegend islamitische bevolking van 180 duizend zielen op hongerrantsoen en kwam de economie tot stilstand. Door de opening naar Kroatië kan de economie zich herstellen en heeft het Vijfde Legerkorps zijn wapenuitrusting aanzienlijk uitgebreid. Het in Bihac gelegerde Vijfde Legerkorps ontbeerde zware wapens. Maar na de recente offensieven, waarbij de moslims veel materieel op de Krajina-Serviërs buit maakten, hebben VN-waarnemers gezien dat zij over 23 zware houwitzers, grote mortieren en meerdere tanks beschikken. Aangenomen wordt dat dit nog maar het topje van de ijsberg zal zijn aldus een VN-woordvoerder.

Het Vijfde Legerkorps telt duizenden soldaten die in het begin van de oorlog in 1992 uit noord-Bosnië werden verdreven en zeer gemotiveerd zijn om hun eigen huizen te veroveren.

BiH belemmert het optreden van UNPROFOR.

Het vijfde BiH Legerkorps, dat gepositioneerd is in de Bihac-pocket en direct zuid daarvan, heeft in november verklaard dat het geen (UK) Saxon wielvoertuigen in zijn gebied zal toe-

staan. Als reden werd gegeven dat 'de Bihac' geen UNPROFOR-sector meer zou zijn.

Verder hebben ongeveer 200 BiH-militairen op 24 november een VN-basis bij Velika Kladusa, in het uiterste noord-westen van de Bihac-pocket, overvallen en geplunderd. Het VN-kamp werd beheerd door circa 80 blauwhelmen uit Bangladesh, die kansloos waren tegen de goed georganiseerde moslim-overmacht. De buit bestond onder andere uit pantser-voertuigen, voedsel van de UNHCR en duizenden liters brandstof.

B. NOORD-BOSNIË-HERCEGOVINA

Verdrijving van moslims en Kroaten uit Banja Luka.

Volgens de UNHCR worden er met name in het Bosnisch-Servische bolwerk Banja Luka moslims en Kroaten door gevluchte Krajina-Serviërs uit hun huizen verdreven. De Serviërs zouden hierbij gebruik maken van moord- en martelpraktijken. Volgens de UNHCR zouden de Serviërs in sommige gevallen zijn geholpen door de plaatselijke politie.

Vluchtelingen uit de Krajina.

Duizenden Kroatische Serviërs, vluchtelingen uit de Krajina, zijn aan de grens tussen Bosnië en Klein-Joegoslavië gestrand. Ze durfden de grens niet over, omdat de Serviërs de mannen onder de vluchtelingen tegenhielden en dwongen dienst te nemen in het leger van de Bosnische Serviërs (de VRS).

Ongeveer 500 mannelijke vluchtelingen werden door de autoriteiten in Servië opgepakt en overgedragen aan de Bosnische Serviërs, die hen terstond in hun leger hebben opgenomen. Toen dit bekend werd onder de duizenden Servische vluchtelingen, weigerden velen van hen verder te gaan. Ze hielden halt bij de grens en durfden die niet over te steken uit vrees dat hun mannen hetzelfde zou overkomen. De sluiting van de grens voor mannelijke vluchtelingen was een kennelijke

poging om het leger van de Bosnische Serviërs - dat kampt met een tekort aan mankracht - te versterken. Bovendien zouden de Servische autoriteiten bang zijn voor onrust in Servië door de komst van tienduizenden mannen.

Kruisraketten op Banja Luka.

Op 10 september zijn, tijdens de operatie Deliberate Force, voor het eerst door de NAVO kruisraketten ingezet tegen de Bosnische Serviërs. De Tomahawk-raketten werden afgevuurd van het Amerikaanse vliegdekschip Normandy in de Adriatische kust. Voor de inzet van kruisraketten werd gekozen vanwege de weersomstandigheden en de grote nauwkeurigheid.

Mensenrechtenschendingen.

Half oktober beschuldigde de Bosnische premier, Haris Silajdzic, de Bosnische Serviërs van etnische zuiveringen in het dorp Krasulje, zes kilometer van Kljuc. De BiH, die onlangs het gebied op de VRS had veroverd, zou een massagraf gevonden hebben waarin 540 lijken van zowel Bosniërs als Kroaten geborgen waren. Het vredesproces leek door deze bekendmaking in eerste instantie op de helling te staan ondanks het uitblijven van een onafhankelijke bevestiging.

De Bosnisch-Servische vice-president, Nikola Koljevic, beweerde daarentegen dat er massa-slachtingen onder de burgerbevolking hadden plaats gevonden in Sanski Most en de nabij gelegen plaats Bocac. De Bosnische regering beschuldigde weer op haar beurt Servische troepen van moord op 85 moslimburgers.

De VN waren in ieder geval bevreesd dat de Bosnische Serviërs op grote schaal etnische zuiveringen zouden uitvoeren in de regio Banja Luka.

In het noorden van Bosnië zijn al enkele beruchte detentiekampen van de Bosnische Serviër heropend. Het is mogelijk dat een gedeelte van de meer dan tweeduizend vermiste moslimmannen uit de recente oorlogsgebieden Sanski Most, Prijedor en Banja Luka in deze kampen door de Bosnische Serviërs gevangen worden gehouden.

Arkan-tijgers in West-Bosnië.

In Sanski Most had de 502 BiH-brigade slag geleverd met de Tijgers van de Servische para-militaire commandant Zejlko Raznatovic, ook bekend als Arkan. De Arkan-tijgers waren uiteindelijk uit de stad verdreven en hergroepeerden zich in Prijedor.

Vrijlating van moslimmannen.

Een groep van 305 Moslim-mannen is maandag 30 oktober door de BSA (Bosnisch-Servisch leger) overgedragen in het kader van een uitwisseling van gevangenen. Zij vertelden over de executie van moslim-burgers in de tegelfabriek, even buiten Sanski Most. Ook was een moslim, een van de gevangenen, er toe gedwongen op zijn medegevangenen te schieten. Bosnische regeringsfunctionarissen hebben samen met buitenlandse waarnemers inderdaad elf lijken bij de poort van de fabriek gevonden. In de omgeving vonden ze alles bij elkaar nog eens 110 doden. Voordat de BSA, gedwongen door de aanval van het moslim-leger op Sanski Most, in de richting van Prijedor terugvielen, waren de moslims gebruikt om gevechtsoptellingen te maken en werden als mogelijk ruilmiddel voor toekomstige onderhandelingen achter de hand gehouden.

Einde Dutchbat-4.

In Simin Han ronden ca. 70 man van Dutchbat-4 de lopende zaken af; zij zullen voor het eind van de maand in Nederland arriveren. De hoofdmacht van A-coy, 130 man, is op 10 november behouden op vliegveld Eindhoven aangekomen. De terugkeer was door de invallende winter met sneeuw en ijs, met vier dagen vertraagd. Hun materiaal blijft niet in Bosnië achter, maar zal naar Nederland worden teruggezonden.

Mujahedin-overval.

Binnen de sector N/E, waarin ook Tuzla valt, gelden binnen de verslagperiode de gebieden GRADACAC en KLADANJ en ook weer de POSAVINA-corridor als meest 'ac-

tief'. Op 2 november waren er weer problemen met de Mujahedin-strijders. Zij overvielen een UNMO-team van Nieuw Zeeland, waarbij geen slachtoffers vielen maar wel wapens werden afgenomen. De Mujahedin's maakten duidelijk dat zij 4 man van de UN willen doden als vergelding voor een gedode kameraad door een Britse VN-soldaat, vorige maand. Het vermoeden bestaat dat deze strijders het verschil tussen Britse en andere UN militairen niet goed kunnen herkennen. Als gevolg hiervan heeft de Britse ambassade Britse burgers aangeraden om Zenica te verlaten.

C. OOST-BOSNIË-HERCEGOVINA

GORAZDE

Substantiële verdediging van Gorazde.

De Bosnische crisisconferentie in London heeft 21 juli besloten dat een Bosnisch-Servische aanval op Gorazde "substantieel" en beslissend zal worden beantwoord. De Britse minister van Buitenlandse Zaken Malcolm Rifkind signaleerde op de conferentie "sterke steun" voor het gebruik van de luchtmacht, maar er waren ook landen die zich bezorgd toonden over bombardementen. Een van die landen bleek Rusland. Minister Kozyrev van Buitenlandse Zaken liet van het idee weinig heel.

De Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken van Mierlo had "vijf echte punten gesignaleerd" waarover de deelnemers het eens waren:

- (1). er is een unanieme conclusie, dat UNPROFOR in Bosnië moet blijven;
- (2). er wordt een zeer grote waarde gehecht aan het behoud van Gorazde;
- (3). het "intrigerende nieuwe element" dat het luchtwapen gebruikt gaat worden wanneer de Bosnische Serviërs een nog te trekken lijn rond Gorazde overschrijden;
- (4). er gaat een extra Brits bataljon naar Sarajevo;
- (5). als het wapenembargo tegen Bosnië wordt opgeheven, vertrekt UNPROFOR.

Terugtrekking VN-troepen.

Om te verhinderen dat de Serviërs opnieuw VN-militairen zouden gebruiken als gijzelaars werden vlak voor de luchtaanvallen de laatste tachtig Britse blauwhelmen uit de tot veilig gebied verklaarde moslim-enclave Gorazde teruggetrokken. Slechts vier ongewapende VN-waarnemers bleven achter. De enige VN-troepen die zich nog op Bosnisch-Servisch gebied bevinden zijn de 450 Russen in Grbavica, een voorstadje van Sarajevo.

Landruil.

Volgens het nieuwe vredesinitiatief van de Amerikanen zou in het landruilvoorstel de moslim-enclave Gorazde tot Bosnisch-Servisch grondgebied behoren. Zeker niet alle moslims zijn gelukkig met dit voorstel. Men is daarom bang dat het Bosnische leger gebruik zal maken van de tijdelijk gewijzigde verhoudingen in het conflict als gevolg van de NAVO-bombardementen om een offensief vanuit Gorazde te ondernemen. Het weet zich toch beschermd door de NAVO-luchtmachtparaplu.

ZEPA

De val van Zepa.

Bosnische Serviërs hebben op 14 juli het offensief geopend op het "veilig gebied" Zepa. De Serviërs zijn vanuit het zuiden de enclave binnengetrokken. De stad Zepa werd beschoten en enkele dorpen eromheen zouden in brand zijn gestoken. De VN-observatieposten in de enclave zijn bijna allemaal gevallen. De Serviërs hadden 79 Oekraïense VN'ers en de Moslimstrijders een ultimatum gesteld om hun wapens neer te leggen. De in het nauw gedreven Moslim-strijders hadden ten noorden van Zepa Oekraïense blauwhelmen gegijzeld en bedreigd hen als menselijk schild te gebruiken indien de NAVO niet over zou gaan tot het bombarderen van Servische stellingen. Na twee weken durende beschietingen hebben de moslim-verdedigers zich overgegeven.

Na de val van de moslim-enclave Zepa zijn vele duizenden moslim-burgers geëvacueerd naar de moslim-steden Zenica, Kladanj en Tuzla. De VRS-commandant Mladic onderhandelde eind juli met de plaatselijke BiH-commandant over de overgave van 1500 BiH-strijders die de bergen ten noorden van de enclave waren ingevlucht. Op dat tijdstip hadden de Bosnische Serviërs al circa 2000 moslim-mannen uit Zepa in handen.

Op 3 augustus trokken de VN hun laatste militairen uit de enclave terug. Duizenden moslim-mannen worden nog steeds vermist. Volgens de Klein-Joegoslavische pers zouden zeshonderd van hen de grens met Servië zijn overgevlucht, waar ze momenteel goed zouden worden behandeld.

SREBRENICA

De val van Srebrenica.

Na een strijd van zes dagen werd de moslim-enclave Srebrenica door VRS ingenomen, een chronologisch overzicht:

* Op donderdag 6 juli werden de beschietingen van de Serviërs op de enclave Srebrenica en de observatieposten van Dutchbat heviger. Toen de volgende dagen observatiepost 'Foxtrot' nog steeds hevig onder vuur lag, besloten de zeven Nederlandse VN-soldaten aldaar om zich terug te trekken met hun pantservoertuig. Bij het doorschrijden van de lijn van de Bosnische regeringstroepen wordt het vuur op hen geopend. De 25-jarige boordschutter Raviv van Rensen komt hierbij om het leven.

* Op zondag 9 juli namen Serviërs acht Nederlandse blauwhelmen gevangen van de observatiepost 'Uniform'. Ze werden door de Serviërs overgebracht naar de plaats Bratunac. Later op de dag vielen ook de posten 'Kilo' en 'Sierra'. Ook de blauwhelmen van deze waarnemingsposten vielen in Servische handen. Nadat de volgende dag ook de observatiepost 'Delta' opgegeven was, loopt Srebrenica vol met vluchtelingen. Op het hoofdkwartier van Dutchbat, in het dorp Potocari, vielen enkele granaten. De Serviërs

bestookten Srebrenica onophoudelijk en stelden een ultimatum: de meer dan 40.000 bewoners en de 450 blauwhelmen moesten de enclave binnen 48 uur verlaten.

* Dinsdag 11 juli vallen Nederlandse F-16 piloten Servische tanks aan en schakelen een Servische tank uit. Dit brengt de Servische aanval tot staan. De Servische infanterie liep in de middag een Nederlandse stelling onder de voet, onder dreiging Srebrenica en Potocari "met de grond gelijk te maken" en de commandant, de Overste Karremans, en de dertig gevangenen blauwhelmen te zullen doden. De Servische opmars was inmiddels aangekomen in het goeddeels verlaten Srebrenica. De blauwhelmen trokken zich met tienduizenden inwoners terug op Potocari. Hiermee was de val van Srebrenica een feit.

* De situatie in Potocari was zorgwekkend, daar het hoofdkwartier van Dutchbat maar geschikt was voor het huisvesten van 200 blauwhelmen.

De commandant, de Overste Karremans, van Dutchbat kwam een staakt-het-vuren overeen met de Bosnisch-Servische militaire leider, generaal Mladic.

Het kabinet en de Tweede Kamer vroegen toestemming aan de Bosnische Serviërs om uit de enclave te vertrekken. Dit werd op woensdag 19 juli toegestaan en Dutchbat verlieten de voormalige enclave op vrijdag 21 juli met al het materieel.

Genocide in Srebrenica.

Na het vrijgeven van acht luchtfoto's van het gebied rondom Srebrenica - die Amerikaanse spionagesatellieten en vliegtuigen hebben gemaakt - waarop massagraven te zien zouden zijn, eiste de VN-Veilighedsraad dat het Rode Kruis zou worden toegelaten tot het gebied om opheldering te zoeken. Ook de UNPROFOR-vredesmacht zou tot het gebied willen worden toegelaten. Volgens het Rode Kruis worden nog altijd zo'n zesduizend moslims in het gebied vermist. De Amerikaanse journalist die in november is vrijgelaten door de VRS en verdacht werd van spionage-activitei-

ten, heeft op 15 november verklaard kleding en beenderen te hebben ontdekt op twee plaatsen in de buurt van Srebrenica waar massagraven worden vermoed. David Rhode, verslaggever voor de Christian Science Monitor, werd vorige maand voor de eerste keer opgepakt toen hij onderzoek deed naar de mogelijke massa-executie na de val van de enclave op 11 juli. Sindsdien worden nog duizenden moslims vermist. Rhode beweert twee massagraven te hebben gezien, één vlakbij een school en de andere nabij een dam. Het bewijsmateriaal van de graven, een fotorolletje, zou hem door de Serviërs zijn afgenomen.

Voettocht van vier maanden.

Enkele mannelijke moslim-vluchtelingen zijn, na een voettocht van vier maanden door de bossen tussen Srebrenica en Tuzla, met hun geloofsgenoten in Tuzla herenigd. Men vermoedt dat er zich nog honderden vluchtelingen in en rond Srebrenica in de bossen schuilhouden. Ook op zaterdag 25 november werd gemeld dat er weer 8 moslim-mannen behouden uit Srebrenica in moslim gecontroleerd gebied waren aangekomen.

D. CENTRAAL-BOSNIË-HERCEGOVINA

SARAJEVO

Ferme Franse reacties op Servische provocaties.

Het hoofdkwartier van de VN in Sarajevo werd op 2 juli getroffen door een mortiergranaat, naar alle waarschijnlijkheid afgevuurd door de Bosnische Serviërs. De Serviërs bleven doorgaan met zware beschietingen op de Bosnische hoofdstad, waardoor een groep Franse VN-militairen op de enige uitvalsweg over de berg Igman onder vuur kwamen te liggen. De Fransen losten een waarschuwingschot, zonder het gewenste resultaat. Daarop schoten de Fransen terug met het zwaarste geschut - een 120 mm mortier - dat ze hebben.

Het was de eerste keer dat VN-mili-

tairen gebruik maakten van het zware geschut.

Een Frans gevechtsvliegtuig type Mirage 2000-D heeft 23 juli in een niet door de NAVO gesanctioneerde actie een lasergeleide bom van 1000 kilo gegooid op een doel in Pale, nadat in de ochtend opnieuw twee Franse blauwhelmen omkwamen door een Bosnisch-Servische mortieraanval.

HVO/BiH-offensief bij Donji Vakuf.

Waarschijnlijk aangemoedigd door de paniek die momenteel bij de Serviërs in Kroatië en Bosnië heerst, heeft de BiH in samenwerking met de HVO op 12 augustus in centraal-Bosnië een offensief gestart tegen de VRS. De BiH begon op 12 augustus aan een groot offensief tegen Donji Vakuf in Centraal-Bosnië, waarbij volgens VN-woordvoerders zeker 10.000 man waren betrokken. Het regeringsleger hoopt kennelijk met dit offensief de weg in handen te krijgen die Kupres met Donji Vakuf en Travnik verbindt. Kupres, twintig kilometer zuidwestelijk van Donji Vakuf, is in handen van de Bosnische Kroaten en Travnik twintig kilometer ten oosten van Donji Vakuf, is onder controle van het regeringsleger. Het beheersen van die weg stelt het regeringsleger in staat de bevoorrading van Centraal-Bosnië vanaf de Adriatische kust te controleren. Bovendien komt de belangrijke stad Jajce, twintig kilometer noordwaarts en onder controle van de Bosnische Servirs, dan binnen het bereik van het regeringsleger.

De Kroatische havenstad Dubrovnik is op 12 augustus bestookt door artillerie van de Bosnische Serviërs. Enkele honderden granaten kwamen neer ten westen en ten oosten van de Dalmatische stad. Daarbij werd het vliegveld geraakt en ontstonden bosbranden in de omgeving van de stad.

Ferm optreden Rapid Reaction Force.

Op 21 augustus heeft de Snelle-Reactiemacht van de VN zes granaten afgevuurd op een artilleriepost van de Bosnische Serviërs ten noorden van

Sarajevo. Nadat de VN-observatiepost voor het eerst werd beschoten, waarbij zes Egyptenaren gewond raakten, trad de Snelle-Reactiemacht niet op. Volgens VN-woordvoerder Ivanko kon dat pas als het mortier gelokaliseerd was waarmee de Serviërs geschoten hadden. Toen in de namiddag van 21 augustus opnieuw een 120 mm granaat op de VN-post terecht kwam, is de Snelle-Reactiemacht direct opgetreden. Het was voor het eerst dat de sinds kort op de berg Igman gestationeerde Brits-Franse troepeneenheid haar zware 155 mm kanonnen in stelling bracht.

Dood Amerikaanse bemiddelaar.

Drie Amerikaanse vredesbemiddelaars onder wie Robert Frasure, vertegenwoordiger van de VS in de contactgroep voor Bosnië en speciaal gezant van president Clinton in ex-Joegoslavië, zijn op 19 augustus bij een auto-ongeluk nabij Sarajevo om het leven gekomen. Tevens kwam een Franse VN-soldaat om.

De Amerikanen waren lid van de vijf-mansdelegatie van onderminister van buitenlandse zaken Richard Holbrooke die het nieuwe Amerikaanse vredesplan voorlegt aan de regeringen in ex-Joegoslavië. De bemiddelaars waren met pantserwagens van de VN op weg naar Sarajevo. Pogingen om per helikopter in Sarajevo te komen waren eerder wegens mist mislukt.

Alweer mortieraanval op centrum Sarajevo.

Sarajevo werd op 28 augustus wederom geconfronteerd met een ernstige mortieraanval. Twee granaten sloegen in het centrum van de stad. Het aantal doden is in de loop van de dag opgelopen tot 38 en het aantal gewonden tot ruim 85, van wie enkelen zeer ernstig letsel hadden.

Wie voor de beschietingen verantwoordelijk was, is niet helemaal duidelijk. De Verenigde Staten legden de schuld bij de Bosnische-Serviërs. De Bosnische regering gaf de Serviërs de schuld, maar die zeiden dat de mos-

lims de aanslag zelf hebben uitgevoerd om daarmee NAVO-luchtaanvallen tegen de Bosnische-Serviërs uit te lokken.

Op tien na vielen alle slachtoffers in een drukke straat vlak bij de centrale markt van Sarajevo. De overigen waren het gevolg van een tweede explosie, waarvan de oorzaak nog niet vast staat. Op 5 februari 1994 kwamen 68 mensen om het leven toen een mortiergranaat midden op die markt neerkwam.

Operatie Deliberate Force.

Na onderzoek van de inslagkrater en gebruikmakend van akoestische tracers en radar, is de schuld van de mortieraanval op de markt van Sarajevo op 28 augustus bij de Bosnische Serviërs gelegd. Als vergelding voor de granaataanslag op de drukbezochte markt hebben de volgende dag tientallen NAVO-vliegtuigen in grote aanvalsgolven doelen van de Bosnische Serviërs ten noorden, zuiden en oosten van Sarajevo aangevallen. Tevens kwam de Snelle Reactiemacht in actie, die vanaf de hellingen van de berg Igman met hun 155mm houwtijers en hun 105mm geschut granaten afvuurden op Bosnisch-Servische stellingen.

Tijdens de Operatie Deliberate Force zijn vele plaatsen en stellingen rondom Sarajevo doelwit geweest van de luchtacties. Een grote wapenfabriek in Vogosca, die het Bosnische leger eerder dit jaar zonder succes wilde vernietigen, werd getroffen evenals een groot munitiedepot in Lukavica. Ook de dorpen Kalauzovici en Komar bij de berg Ozren zouden zijn getroffen. Volgens de Serviërs bevonden zich daar echter geen militaire faciliteiten c.q. installaties.

Na drie dagen van bombardementen werden de luchtacties tijdelijk gestaakt om de Bosnische Serviërs de tijd te geven zich terug te trekken tot 20 kilometer buiten Sarajevo. Tijdens de luwte werd door spionagevliegtuigen van de NAVO geconstateerd dat 30 stukken zware geschut rondom Sarajevo waren uitgeschakeld. Ondertussen viel opnieuw een mortier-gra-

naat op Sarajevo waarbij zeven mensen gewond raakten. Inmiddels was de belegerde weg over de berg Igman heropend door het Franse contingent van de RRF. Meer dan honderd vrachtwagens met goederen zijn zonder incident Sarajevo binnen gereden. Als gevolg hiervan waren de prijzen van goederen flink gedaald. Bananen waren van \$1,70 per pond tot \$1,00 gekelderde.

Hoewel de leiders in Pale bekend maakten de belegering van Sarajevo op te heffen, was daar na het verstrijken van het ultimatum onvoldoende sprake van. Op 5 september begon de NAVO opnieuw Bosnisch-Servische stellingen rondom Sarajevo te bombarderen. Servische stellingen ten zuiden van Sarajevo in Dobrinja, Hadjica en Hresa alsook een munitiedepot in de kazerne van Lukavica werden getroffen. Ook de Snelle Reactiemacht (RRF) kwam weer in actie. Artilleriebeschieting werd uitgevoerd op een stuk Servisch geschut dat de toegangsweg tot Sarajevo onder vuur had genomen.

Uitzicht op vrede in Sarajevo.

Op 15 oktober kletterde voor het eerst in vijf maanden een tram door de straten van Sarajevo. Voor de bevolking was dit een positief teken en beloofde een uitzicht op vrede. Op 24 oktober is de westelijke hoofdweg naar Sarajevo heropend. De weg, die naar het westelijk gelegen Kiseljok loopt, zou volgens de bestandsvoorwaarden twee weken geleden heropend moeten zijn maar de VN moesten nog alle landmijnen opruimen. De weg loopt midden door Servisch gebied waardoor het voorlopig onwaarschijnlijk lijkt dat veel burgers hiervan gebruik zullen maken. De Bosnische regering zal bovendien weinig inwoners toestemming geven Sarajevo te verlaten uit vrees voor een exodus. In de afgelopen drie maanden zijn 25.000 inwoners van Sarajevo vertrokken, meer dan in de afgelopen drie jaar bij elkaar.

Nog steeds worden plaatselijk in de stad en de omgeving van Sarajevo schendingen van het bestand (CFV's)

gemeld, die dan weer in de daaropvolgende RJC worden behandeld. Ook vond op 30 oktober weer een uitwisseling van krijgsgevangenen plaats, die geleid werd door UNCIVPOL, terwijl op bijvoorbeeld woensdag 1 november een VN-konvooi met o.a. civiele vrachtwagens ongehinderd heen en weer naar Gorazde kon rijden.

Serviërs verzetten zich tegen hun terugtrekking uit Sarajevo.

Op 25 november werd bekend gemaakt dat generaal Mladic weigert zijn VRS-troepen uit Sarajevo terug te trekken. Hij ziet zich gesteund door enige duizenden Servische bewoners van Sarajevo. Op dezelfde dag werd door hen een protestmars gehouden, waarin zij duidelijk maakten geen moslim-overheid (stadsbestuur en politie) in Sarajevo te zullen accepteren.

OVERIG CENTRAAL BOSNIË-HERCEGOVINA

VRS schiet Franse Mirage neer.

Tijdens één van de aanvallen op de Bosnisch-Servische hoofdstad Pale, werd een Franse Mirage-2000 door een Servische SAM-raket uit de lucht gehaald. De piloten, een majoor en een kolonel, zijn met behulp van hun parachute, veilig op de grond geland en zouden zich in Servische handen bevinden. Verder hullen de Fransen zich in stilzwijgen over dit onderwerp.

Spionagevliegtuig.

De Bosnische Serviërs maakten op 4 september vanuit hun hoofdkwartier in Pale bekend dat zij enkele dagen eerder een onbemande spionagevliegtuig van de NAVO hadden neergehaald. Het verkenningsvliegtuig werd bij Nevesinje, 70 km ten zuiden van Sarajevo, neergeschoten.

E. ZUID-BOSNIË-HERCEGOVINA

Verzoening in Mostar?

De inwoners van de verdeelde stad Mostar willen een einde maken aan de

onderlinge haat, maar de littekens zitten zo diep dat het moeilijk is om de wraakgevoelens te onderdrukken. Na een jaar van oorlog en een jaar waarin alles hetzelfde bleef, maken de bewoners zich nu op om de bruggen tussen de Kroatische - en de moslimhelft te herstellen. Maar die ene oude brug, Stari Most- de naamgever van Mostar is niet te vervangen. "Vergeet dit niet", meldt de gedenkplaat bij de verwoeste brug van Mostar. Twee jaar geleden werd de brug door Kroatisch geschut verwoest. Deze verwoesting was aanleiding om de overeenkomst van de federatie tussen Bosnië en Kroatië, nieuw leven in te blazen. Of deze afspraak ook realiteit wordt zal vooral in Mostar moeten blijken. De Bosnische Kroaten beschouwen Mostar als hun hoofdstad. Er is altijd al een verschil geweest tussen beide helften, maar sinds de oorlog is het contrast wel heel groot. In het westelijke, Kroatische Mostar flaneert de jeugd alweer langs vele trendy cafés. Maar in het oostelijke, islamitische stadsdeel van Mostar zijn de oorlogswonden nog lang niet geheeld. De smalle straten in het oude centrum liggen vol afval, de ramen zijn nog stuk en de huizen half verbrand. Ook is er geen telefoon. Pas sinds kort is er weer water en elektriciteit. Het stadspark is een kerkhof. De meeste moslims van Mostar wantrouwen de Kroaten. Veel inwoners van Mostar zullen verklaren dat ze liever met Serviërs dan met Kroaten samenleven. De Kroatische autoriteiten in Mostar hebben nog niet gereageerd op het akkoord dat in Dayton is gesloten. Maar Mile Puljic, de Kroatische loco-burgemeester, heeft op de radio gezegd dat de stad alleen kan worden herenigd op voorwaarde dat de Kroatische vluchtelingen kunnen terugkeren naar Vares, Bugonjo en Travnik. Deze dorpen zijn nu in handen van het Bosnische regeringsleger.

In het gebied rond Mostar schijnt de HVO een positievere houding aan te nemen met betrekking tot eenheden van de Multi Nationale Brigade (MNB). Getracht zal worden een van de beide vliegvelden weer in gebruik te nemen. Hierdoor kunnen vliegtui-

gen van het type Hercules/Transal of kleiner, Mostar weer bereiken.

III. KROATIË

1. ALGEMEEN

Mensenrechtenschendingen in West-Slavonië.

Het Kroatische regeringsleger, de HV, heeft bij de verovering van West-Slavonië in mei dit jaar de mensenrechten geschonden. Dit schrijft de VN-rapporteur voor de rechten van de mens in ex-Joegoslavië, de voormalige Poolse premier, Mazowiecki. Volgens Mazowiecki hebben de soldaten van het Kroatische regeringsleger - met opzet dan wel onbedoeld - tijdens de verovering met automatische wapens het vuur geopend op burgers. De schendingen zijn volgens de rapporteur "ernstig van karakter".

Militaire samenwerking tussen Kroatië en Bosnië-Herzegovina tegen opstandige Serviërs.

Op 22 juli sloot Kroatië een militair akkoord met Bosnië-Herzegovina. De landen kwamen een militaire samenwerking overeen om te voorkomen dat de moslim-enclave Bihac in west-Bosnië in handen zou vallen van de Serviërs.

Nadat Kroatië het militaire samenwerkingsakkoord met de regering van Bosnië-Herzegovina had gesloten, voerden de Kroaten de militaire druk tegen de RSK verder op. De Bosnisch-Kroatische HVO, in samenwerking met de Kroatische HV, startte een offensief tegen de VRS in het gebied Livanjsko-Polje in West-Bosnië. Bij dit offensief werden de steden Glamoc en Grahovo op 28 juli door de Kroaten op de Serviërs veroverd. Eind juli waren er in West-Bosnië maar liefst 2500 man aan Kroatische troepen (HV/HVO).

Met deze opmars trachtten de Kroaten Knin, de hoofdstad van de RSK, te isoleren. Tussen Knin en Grahovo loopt de belangrijkste aanvoerroute vanuit de zuidelijke Krajina en het door de Serviërs gecontroleerde deel van Bosnië-Herzegovina. De militaire

autoriteiten in Knin riepen op 27 juli een algehele mobilisatie uit om de Kroatische opmars tot staan te brengen.

Kroatische Serviërs steeds meer in het nauw.

Begin augustus bombardeerde de SVK de Kroatische regio Gospic in het zuiden van Kroatië. De NAVO en de VN gaven de Serviërs en de Kroaten een waarschuwing en Milosevic riep de strijdende partijen op om de vijandelikheden te staken.

Op 3 augustus beschoot de VRS vanuit Bosnië de Kroatische kuststad Dubrovnik met raketten als vergelding voor de Kroatische aanvallen in West-Bosnië. Bij deze aanval zouden drie mensen zijn gedood en drie verwond. Verder hadden drie vliegtuigen van de Kroatische Serviërs raketten afgevuurd op de pas door de Kroaten veroverde West-Bosnische plaats Grahovo. Met de omsingeling van de Krajina door de Kroaten leek de RSK bereid concessies aan Kroatië te doen. De 'premier' van de RSK, Milan Babic, zou zelfs willen praten over één of andere vorm van herintegratie van het RSK-gebied in Kroatië. Op 3 augustus waren er onder leiding van VN-bemiddelaar Stoltenberg vredesbesprekingen tussen vertegenwoordigers van Kroatië en de RSK in Genève. De besprekingen liepen echter op niets uit, aangezien de Kroaten het besproken vredesplan niet aanvaardden.

"Operatie Storm", Kroaten heroveren de Krajina.

In de vroege ochtend van 4 augustus startte de HV de "Operatie Storm", waarmee de HV de gehele Krajina zou heroveren op de Kroatische Serviërs. De operatie had verder nog het doel om een corridor tussen Kroatië en de moslim-enclave Bihac te forceren.

De HV voerde eerst zware artilleriebeschietingen uit op Knin en andere gebieden in de Sectoren Noord en Zuid waarbij zeer veel burgerslachtoffers vielen. Vervolgens drongen ongeveer 100.000 man aan HV-troepen - tank-

formaties en infanterie - het gebied op tientallen plaatsen binnen. Ook de Kroatische luchtmacht werd ingezet door met MIG-21 vliegtuigen Servische doelen aan te vallen. Tijdens de eerste dag werd Knin reeds omsingeld en het stadje Petrinja door de HV veroverd.

Als reactie op het voorspoedige Kroatische offensief werd er op 4 augustus een Kroatisch-Servische Lunaraket afgevuurd op een buitenwijk van Zagreb, die echter alleen materiële schade aanrichtte.

Gedurende het weekend van 5 en 6 augustus veroverde de HV in een sneltreinvaart achtereenvolgens alle belangrijke steden en gebieden in de Krajina: de hoofdstad Knin, de steden Benkovac en Petrinja, de luchtmachtbasis Udbina, de Plitvice-meren en de stad Glina. Op 5 augustus werd verder nog de omsingeling van de moslim-enclave Bihac voor het eerst sinds jaren door HV- en BiH-troepen doorbroken.

Aan het einde van het weekend, na drie dagen strijd, had de HV 80 procent van het grondgebied van de RSK in handen. De Kroatische Serviërs behielden slechts de Sector Oost, grenzende aan Servië. De zegevierende Kroatische president Tudjman bezocht al op 6 augustus het zojuist veroverde Knin.

Op 7 augustus voerden VRS-vliegtuigen vanuit Banja Luka nog luchtaanvallen uit op enkele plaatsen in centraal Slavonië. Volgens de Kroaten zouden daarbij twee VRS-vliegtuigen zijn neergeschoten. Bij de luchtacties vielen twee doden en elf gewonden.

Langs de gehele frontlijn werden de VN-observatieposten door de HV met geweld onder de voet gelopen. Volgens een VN-woordvoerder werden een Deense en twee Tsjechische VN-militairen gedood en raakten negen andere VN-ers gewond door gericht Kroatisch vuur. De VN hebben Kroatië beschuldigd van omvangrijke schendingen van de mensenrechten tijdens de militaire campagne. Zo zou een HV-eenheid zeven Deense VN-militairen en zes Servische krijgsgevangenen hebben gebruikt als menselijk schild

tijdens hun opmars. Later boden de Kroaten de Denen hun excuses aan voor dit optreden; de HV-commandant die hiervoor verantwoordelijk zou zijn, zou reeds gevangen gezet zijn.

Op 6 augustus bereikten Kroatië en de VN overeenstemming over een nieuw VN-mandaat in de veroverde gebieden. De blauwhelmen mogen blijven maar krijgen de taak humanitaire hulp te distribueren en toe te zien op de naleving van de mensenrechten.

Op 7 augustus verklaarde de Kroatische regering bij monde van de minister van defensie, Gojko Susak, dat de militaire operatie tegen de RSK - de "Operatie Storm" - was beëindigd. Er werd tussen de Kroaten en de Kroatische Serviërs een bestandsakkoord getekend, dat de facto neerkomt op een overgave van de Kroatische Serviërs. Het akkoord voorziet in een ontwapening van alle SVK-soldaten in ruil voor een vrije aftocht naar Noord-Bosnië. De Kroatische Serviërs konden onder toezicht van VN-militairen hun wapens op vier plaatsen - Topusko, Glina, Zirovac en Dvor - inleveren.

Op 8 augustus werden nog enkele acties door de HV uitgevoerd tegen enkele geïsoleerde RSK-eenheden die zich nog niet hadden overgegeven.

De totale verliezen van de bliksemoorlog in de Krajina zijn volgens de eerste schattingen klein: in totaal ongeveer zevenhonderd doden en gewonden bij beide partijen. De meeste burgerslachtoffers zouden zijn gevallen bij de Kroatische beschieting van Knin tijdens het begin van de aanval.

Vluchtelingen.

De verovering van de Krajina door de HV had tot gevolg gehad dat meer dan 150 duizend Serviërs - zowel burgers als SVK-militairen - probeerden om naar het Bosnisch-Servische gebied te vluchten. Eén vluchtelingenstroom gaat vanuit de regio Knin (Sector-Zuid) en de andere gaat vanuit de regio Glina en Petrinja (Sector-Noord) richting het Bosnisch-Servische Banja Luka. De UNHCR en het Rode Kruis

verwachten grote problemen bij de opvang van de vluchtelingenstroom in Banja Luka.

De Kroaten ontkennen dat ze zich schuldig maken aan etnische zuivering van de Krajina. De Kroatische regering wijt de uittocht van de Kroatische Serviërs aan de 'Servische propaganda'. De Kroatische Serviërs zouden volgens de HV-woordvoerder generaal Tolj veilig in het gebied kunnen blijven. Servische vluchtelingen die zouden willen terugkeren zouden dezelfde rechten als de Kroatische burgers krijgen, met uitzondering van diegenen die worden verdacht van oorlogsmisdaden.

Uit latere persberichten bleek echter dat vluchtende Serviërs, onderweg op Kroatisch gebied, door Kroaten worden lastig gevallen. Volgens VN-woordvoerder Chris Gunnes zouden er zelfs 'lelijke incidenten' hebben voorgedaan. VN-militairen zouden in Virginmost bijvoorbeeld hebben gezien hoe Kroatisch-Servische vluchtelingen, dertien mannen en vier vrouwen, in elkaar werden geslagen. Vervolgens werden de zeventien vluchtelingen naar een nabijgelegen postkantoor gebracht, waar de VN-ers niet naar binnen mochten. Sindsdien is van deze vluchtelingen niets meer vernomen. Doordat de Krajina voor de VN nog steeds geen vrij toegankelijk gebied is, kunnen de VN-instanties onmogelijk zeggen of de waargenomen plunderingen, brandstichtingen en mishandelingen eenmalige gebeurtenissen zijn, of dat het om systematische gedragingen gaat.

Tegelijkertijd is er bij de Kroaten een grote stroom van duizenden (voormalige) Kroatische vluchtelingen, die nu weer terugkeren naar hun oude woonplaatsen in de Krajina.

Duitse MIG's geleverd aan Kroatië.

Mig-21-gevechtstoestellen van de voormalige Oostduitse strijdkrachten zijn ondanks een internationaal wapenembargo terechtgekomen bij de luchtmacht van Kroatië. Dat werd gemeld door de Duitse televisie-zender ARD. In het programma Monitor werden detailopnames getoond van de

Kroatische vliegtuigen. Het ministerie van defensie in Bonn heeft tegengesproken dat Duitsland gevechtsvliegtuigen heeft geleverd aan Kroatië. De foto's, gemaakt op de vliegbasis Pleso bij Zagreb, laten bijzonderheden zien die door deskundigen unaniem als Duitse aanpassingen van de Mig's werden omschreven.

Opening Krajina-spoorlijn.

Op 26 augustus is de spoorlijn van Split naar Zagreb na vier jaar weer opengesteld. President Franjo Tudjman heeft als eerste het traject afgelegd in een zwaar bewaakte trein. Tijdens deze zegetocht, dwars door de pas op de Kroatische Serviërs heroverde Krajina, heeft president Tudjman aangekondigd dat ook Oost-Slavonië binnenkort zal worden heroverd. Tudjman zei echter dat hij eerst de internationale diplomatie vier maanden de tijd wil geven om een vreedzame oplossing te vinden.

Militaire opbouw rondom Dubrovnik.

Kroatië heeft volgens de VN in de afgelopen periode 10.000 militairen bijeengebracht rond Dubrovnik voor een aanval op de Bosnisch-Servische posities in de buurt van de stad. Kroatië zou op deze manier een eind willen maken aan de jarenlange Servische artillerie-aanvallen op Dubrovnik. De Veiligheidsraad van de VN heeft zijn bezorgdheid uitgesproken over de troepenopbouw en deed een beroep op alle partijen de grootste zelfbeheersing te betrachten. De Kroatische president Franjo Tudjman verzekerde verdere strijd tegen de Serviërs te willen voorkomen. Maar de verdubbeling van het aantal Kroatische militairen bij Dubrovnik onderstreept suggesties van de VN dat een Kroatisch offensief in de komende tijd te verwachten is.

Vervroegde parlementsverkiezingen.

Het Kroatische Huis van Afgevaardigden, de Sabor, is op 22 september ontbonden om vervroegde verkiezingen

mogelijk te maken. De algemene verkiezingen stonden voor 1997 op het programma. De recente militaire successen in Bosnië-Herzegovina brachten de regerende Kroatische Democratische Uni (HDZ) van president Tudjman ertoe voor ontbinding van het huidige parlement te stemmen.

Mensenrechtenschendingen door HV.

De VN hebben Kroatië op 3 oktober beschuldigd van moord op negen bejaarde Kroatische Serviërs in het dorp Varivode.

Het schijnt dat door de Kroaten in de Krajina gemiddeld per dag zes mensen werden vermoord. Helikopters en legervoertuigen brengen de lijken naar van te voren aangewezen begraafplaatsen. Ruim de helft van de Servische huizen is geplunderd, platgebrand of opgeblazen.

Parlementsverkiezingen.

Op 29 oktober werden Kroatische parlementsverkiezingen gehouden. President Franjo Tudjman heeft vooraf systematisch zijn partij, de Kroatische Democratische Unie (HDZ), bevoordeeld. Affiches van andere partijen dan die van de HDZ waren bijvoorbeeld veel minder prominent aanwezig. De Kroatische president liet ook de grenzen van kieskringen zo veranderen dat stemmen van Kroatische nationalistische zwaarder wogen dan die van de Servische minderheid. In een door het Kroatische parlement op 18 september aangenomen kieswet was het geregeld dat Kroaten buiten Kroatië mochten stemmen en dat nieuwsmedia slechts beperkte toegang kregen.

De parlementsverkiezingen waren de tweede sinds Kroatië zich in 1991 afscheidde uit de Joegoslavische Federatie. Kroatië had toen 4,7 miljoen inwoners. Dat aantal is ondertussen veranderd door migratie en oorlog. Zeker 400.000 mensen van Kroatische origine wonen buiten de Kroatische grenzen waarvan drie-kwart in Bosnië. De Kroaten wilden ook in 29 Bosnische steden verkiezingen organiseren. De Bosnische autoriteiten rea-

geerden verontwaardigd hierop omdat zij Kroatië verdenken zijn invloed in Bosnië te willen uitbreiden.

De parlementsverkiezingen waren in een sfeer van optimisme en nationalisme gehouden. Niettemin werden de Kroaten op wrede wijze geattendeerd op het feit dat nog lang niet alle problemen zijn opgelost. De havenstad Dubrovnik werd namelijk door Bosnische Serviërs met granaten bestookt.

Op 1 november meldde de International Herald Tribune dat, nadat de stemmen van 99 procent van de stembureau's waren geteld, de HDZ (Kroatische Democratische Unie) van president Tudjman overtuigend had gewonnen met 44,8 procent van de stemmen. Een coalitie van (gematigde) oppositiepartijtjes behaalde uiteindelijk 18,4 procent, de oppositionele sociaal-liberale partij (HSL) 11,6 procent. Hoewel de macht van Tudjmans partij onaangestaan blijft, is hij er niet in geslaagd een twee-derde meerderheid in het parlement te veroveren. Hierdoor kan de HDZ op eigen houtje geen veranderingen in de grondwet aanbrengen.

Betrekkingen tussen Kroatië en Klein-Joegoslavië.

Op 18 november heeft de Kroatische president bekend gemaakt dat er een plan klaar ligt voor het herstel van de betrekkingen tussen zijn land en klein-Joegoslavië (Servië en Montenegro). De overeenkomst zal deel uitmaken van een vredesakkoord.

2. OOST-SLAVONIË

Oplopende spanning tussen Kroatië en de Kroatische Serviërs.

Opstandige Serviërs uit Oost-Slavonië hebben op 17 juli een infanterie-aanval uitgevoerd op de Kroatische plaats Osijek in het oosten van het land. Eén Kroatische militair kwam hierbij om het leven en vijf soldaten raakten gewond. Het was de eerste maal dat de Serviërs een aanval op de stad lanceerden sinds de VN in 1992 posities innamen tussen de Krajina-Serviërs en de Kroaten.

Oost-Slavonië, het laatste bolwerk van de RSK.

Oost-Slavonië is het meest oostelijke stukje van de 'Servische Republiek Krajina' (RSK) de 'republiek' van de Serviërs in Kroatië. Het is ook het enige stukje van die 'republiek' dat zich nog in handen van de Kroatische Serviërs bevindt, nu de Kroaten in een driedaags offensief de rest van de RSK hebben veroverd. De laatste tijd wordt serieus rekening gehouden met de mogelijkheid van een Kroatische aanval op dit gebied. Zo'n Kroatische aanval zou echter, zo menen veel waarnemers, een nieuwe grotere oorlog op de Balkan ontketenen.

De RSK bestond na de oorlog van 1991 tussen de Kroaten enerzijds en de Kroatische Serviërs en het toenmalige Joegoslavische Volksleger anderzijds uit drie delen: een westelijk deel dat in de vorm van een halve maan van Knin in Dalmatië tot een gebied ten zuidoosten van Zagreb reikte; West Slavonië, aan de noordgrens van Bosnië; en Oost-Slavonië, in het uiterste oosten van Kroatië, langs de grens met Servië.

In het begin van mei 1995 veroverden de Kroaten West-Slavonië, zonder dat Belgrado een vinger uitstak naar de volksgenoten in Kroatië. In het begin van de maand augustus 1995 was het westelijk gebied aan de beurt en weer deed Belgrado niets. Maar alles wijst erop dat Belgrado aan Oost-Slavonië veel meer belang hecht. Op de eerste plaats heeft Oost-Slavonië grote economische waarde, dit in tegenstelling tot de twee andere stukken RSK-gebied, die hooguit van belang zijn omdat ze belangrijke verbindingswegen (Zagreb-Belgrado en Zagreb-Dubrovnik) blokkeerden. Ook Oost-Slavonië is van belang voor de verbindingen: de Donau vormt de grens tussen Oost-Slavonië en Servië. Wie Oost-Slavonië controleert, controleert het economisch belangrijke verkeer op de Donau, naar Hongarije in het noorden en richting Belgrado in het oosten. De Donau is de levensader van Servië. Hoe belangrijk het gebied is blijkt uit de mate van geweld waarmee de Serviërs het in 1991 hebben

veroverd. De belangrijkste veroverde plaats, het barokstadje Vukovar een belangrijke binnenhaven op het punt waar de Vuka in de Donau uitkomt, werd drie maanden lang dag en nacht gebombardeerd en volledig in puin gelegd. Vukovar is voor de Kroaten altijd een symbool en een martelaarstad gebleven. De belangrijkste oorlogsmisdaden van 1991 werden na de inname van Vukovar gepleegd: tweehonderd zieken en gewonden werden door de Serviërs in het nabijgelegen Ovcara vermoord. Voor de verovering van Vukovar woonden er 84.000 mensen, van wie 43 procent Kroaten en 37 procent Serviërs. Nu wonen er 15.000 mensen, voornamelijk Serviërs. De twee andere grote steden van Oost-Slavonië, Vinkovci en Osijek, bleven in handen van de Kroaten en vormen nu frontsteden.

Klein-Joegoslavië heeft het belang dat het aan de grensstreek Oost-Slavonië hecht de afgelopen weken onderstreept door grote hoeveelheden tanks en troepen naar de grens tussen Servië en Oost-Slavonië te sturen. Dit is een signaal dat Klein-Joegoslavië een aanval van de Kroaten op dit stukje RSK-gebied niet zal tolereren.

Kroatië heeft langs de frontlijn met Oost-Slavonië 20.000 man, tachtig tanks en pantserwagens en driehonderd stuks artillerie samengetrokken; drie tot vierduizend militairen zijn naar het gebied onderweg. De Kroatische Serviërs hebben in hun laatste stukje land 17.000 soldaten met tachtig tanks en pantserwagens en 170 stuks artillerie over. Als het tot een oorlog om Oost-Slavonië komt ziet het er voor de Kroaten heel wat somberder uit dan tijdens de militaire campagnes van de afgelopen periode. Klein-Joegoslavië beschikt over 90.000 soldaten, 1.300 tanks en tweeduizend stukken geschut plus een omvangrijke luchtmacht.

Bufferzone Oost-Slavonië.

In Oost-Kroatië hebben de Kroaten en de Serviërs besloten een bufferzone van zes kilometer in te stellen, om te voorkomen dat het tot een conflict komt. Volgens Yasushi Akashi, speciale afgezant van de Verenigde Naties,

zijn de lokale bevelhebbers dit overeengekomen. De frontlijn dient feitelijk als grens die het gebied UNPA-Oost scheidt van de rest van Kroatië.

Hongaarse nervositeit.

Met het Kroatisch-Servische front aan de zuidgrens van Hongarije, heeft Boedapest versterkingen in de vorm van 12 grensbewakingscompagniën samengetrokken om te voorkomen dat een mogelijke veldslag in Oost-Slavonië overslaat naar Hongaars grondgebied. De grensgebied-bewoners zijn geïnformeerd waar ze bij een eventuele evacuatie naar toe moeten gaan. In Oost-Slavonië zelf wonen nog 4.000 etnische Hongaren. Zij worden nu ingezet als dwangarbeiders bij de bouw van versterkingen voor de Serviërs.

Geen principe-akkoord over Oost-Slavonië.

De ministers van buitenlandse zaken van Kroatië, Klein-Joegoslavië (en Bosnië-Herzegovina) konden begin september tijdens het overleg in Genève - waar een principe-akkoord over Bosnië-Herzegovina werd overeengekomen - het niet eens worden over het olierijke Oost-Slavonië, het laatste gebied in Kroatië dat nog in Servische handen is. De Serviërs weigerden zelfs een document te ondertekenen dat opriep tot een vreedzame oplossing van het conflict in Oost-Slavonië.

Tudjman gebruikt spierballentaal.

De Kroatische president Franjo Tudjman is ervan overtuigd dat de Kroatische vlag weer boven Vukovar zal wapperen. Oost-Slavonië zal spoedig de weg gaan zoals het de Krajina verging, terugkeer onder Kroatisch gezag. Niet goedschiks, dan wel kwaadschiks. Mochten Servië en Kroatië slaags raken over het laatste deel van de ruim 4,5 jaar geleden door de Kroatische Serviërs uitgeroepen Republiek Krajina, dan wordt onmiddellijk ook het moeizame vredesproces in Bosnië ondermijnd.

Troepenverplaatsingen richting Oost-Slavonië.

Kroatië is vanaf half oktober duizenden troepen aan het verplaatsen richting Oost-Slavonië, mogelijk met het oog op een offensief in het gebied. Elite-eenheden die deze zomer de Krajina op de Serviërs heroverden zijn in deze contreien gesignaleerd. President Tudjman van Kroatië heeft meerdere malen geroepen dat hij vastberaden is Oost-Slavonië terug te krijgen, al dan niet met militaire middelen. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Warren Christopher, waarschuwde de Kroatische president om af te zien van een aanval. De integratie van Kroatië in Westerse organisaties zoals de Europese Unie zou hiermee in gevaar komen.

Op 19 oktober kwam de Amerikaanse onderhandelaar Holbrooke in Zagreb aan om Tudjman af te houden van een offensief in Oost-Slavonië. Anders dan bij het Kroatische offensief in de door Serviërs bezette Krajina, waarbij Servië zich afzijdig hield, wordt aangenomen dat de Servische president Slobodan Milosovic wel zijn leger zal inzetten ter verdediging van het door Servië bezette Oost-Slavonië.

Op laag niveau principe-akkoord voor Oost-Slavonië.

Op 23 oktober werd er op een bijeenkomst in Erdut - een plaats in Oost-Slavonië - alsnog een principe-akkoord over Oost-Slavonië overeengekomen tussen de lokale militaire leiders van de Kroaten en de Kroatische Serviërs. Het voorziet in de instelling van een bestuursorgaan van de VN, dat Oost-Slavonië tijdens een overgangperiode bestuurt, en verantwoordelijk is voor de terugkeer van vluchtelingen, demilitarisering van het gebied en het herstel van Kroatische instellingen als een telefoondienst, postkantoren en banken, paspoorten, staatsburgerschapsbureaus en een politiemacht waarin Kroaten en Kroatische Serviërs moeten samenwerken. De overgangperiode zou twee jaar moeten duren. In het akkoord wordt een beroep gedaan op de inter-

nationale gemeenschap om garantie voor de bescherming van de mensenrechten te geven en toe te zien op verkiezingen aan het eind van de overgangperiode. Het akkoord van Erdut is nog zeer incompleet, aangezien het wel de principes voor een overgangsregeling, maar niet de toepassing ervan behelst. Ook is nog niet duidelijk wat er na de overgangsregeling met Oost-Slavonië gebeurt.

Status quo of oorlog?

Hoewel ze eigenlijk naar Dayton zijn gekomen om vrede te sluiten in Bosnië-Herzegovina, hebben de presidenten van Servië en Kroatië, Milosevic respectievelijk Tudjman, op 2 november een document ondertekend waarin zij beloven zich persoonlijk in te zetten voor een vreedzame oplossing voor de problematiek rondom Oost-Slavonië. Aangezien Tudjman regelmatig heeft bedreigd dit gebied te veroveren indien deze kwestie niet vóór 30 november zou zijn geregeld, waren de Amerikaanse ambassadeur in Kroatië, Galbraith, en VN-bemiddelaar Stoltenberg direct hierop naar Erdut in Oost-Slavonië vertrokken om het vastgelopen overleg nieuw leven in te blazen.

De Kroatische Serviërs hebben echter ook het nieuwe vredesvoorstel van de hand gewezen. De twee onderhandelaars trachten de beide partijen tot overeenstemming te brengen over een vreedzame herintegratie van Oost-Slavonië in Kroatië en garanties op humanitair gebied voor de Servische bewoners. De Serviërs willen onder andere een overgangperiode van drie jaar onder VN-toezicht, terwijl Kroatië slechts een periode van maximaal één jaar onder NAVO-controle accepteert. Immers, het mandaat van de VN-vredesmacht in Kroatië zal na 30 november niet worden verlengd, zo deelde Tudjman reeds op 4 november opnieuw mee.

Definitief akkoord voor Oost-Slavonië getekend door Kroatische Serviërs en Kroatië.

Nadat in de periode 7 t/m 10 november weer meldingen kwamen over

Kroatische troepenverplaatsingen naar en langs de grens met Oost-Slavonië, werd op 12 november bekendgemaakt dat de Serviërs een definitieve vredesovereenkomst voor dit gebied in Erdut hebben ondertekend. Zij verklaarden zich akkoord, mits hun rechten worden beschermd. Verder is er overeenkomst over een overgangsregeling van één jaar, met de mogelijkheid van verlenging van nog een jaar als één van de partijen dit wenst. Dezelfde dag nog is het document ook te Zagreb door Kroatië ondertekend.

IV. SERVIË

1. ALGEMEEN

Gedwongen recruterings van vluchtelingen.

Tijdens de zomer werden in Servië zeer veel mannelijke Servische vluchtelingen, afkomstig uit gebieden die in handen zijn van Kroaten of de Moslims, onder dwang naar het front gestuurd. Zonder uitleg, huiszoekingsbevel, of arrestatiebevel worden mannen door de politie opgepakt en naar de frontlijn gedeporteerd. Zelfs oude mannen van over de zestig en jongens van zestien, worden meegenomen en hardhandig bijeengedreven in brandweer- en politie kazernes. De meesten worden door de Kroatische en Bosnische Serviërs als schietschijf in de eerste linies gebruikt. Deze mannen worden als deserteurs behandeld en blootgesteld aan verschillende vormen van zowel geestelijke als lichamelijke mishandeling.

Het Servische regime ontkent simpelweg dat de deportaties plaatshebben. Er zou slecht sprake zijn van een "georganiseerde persoonscontrole".

Milosevic onder druk?

Nadat de Kroaten in juli en augustus de Serviërs in de Krajina en in West-Bosnië steeds meer in het nauw gingen drijven, vroeg de Bosnisch-Servische leider Karadzic bij Belgrado publiekelijk om hulp. Met dit verzoek hoopte Karadzic een golf van sympathie in Servië op te wekken, zodat de

druk op Milosevic wordt opgevoerd om zich niet meer afzijdig te houden in de strijd van de Bosnische en Kroatische Serviërs tegen de moslims en de Kroaten.

De Serviërs uit Servië hebben echter weinig sympathie voor hun 'broeders' uit Bosnië en de Krajina. Ze geven hen de schuld van de economische problemen als gevolg van het VN-handelsembargo tegen de FRY (Servië) en de slechte naam die de Serviërs door de oorlog in de wereld hebben gekregen. Milosevic kan verder de publieke opinie in zijn land manipuleren, omdat hij de media controleert.

De meeste waarnemers waren het erover eens dat Servië zich niet zal laten meeslepen in een oorlog om de armoedige Servische gebieden in de Sectoren Noord en Zuid. Milosevic heeft alleen belang bij het behoud door de Serviërs van de Sector Oost - dicht bij Servië en rijk aan grondstoffen. Velen waren van mening dat tussen Tudjman en Milosevic een geheime afspraak is gemaakt om de Sectoren Noord, Zuid en West te ruilen voor de Sector-Oost. Ook zou het Servische leger, de VJ, na vier zuiveringen geheel onder controle staan van Milosevic, zodat het als politieke factor is uitgespeeld.

150 duizend Krajina-vluchtelingen richting Servië.

Na de inval van de Kroaten in de Krajina, kwam er een vluchtelingensroom van 150 duizend Kroatische Serviërs op gang, trekkende via Bosnië in de richting van Servië. Op 12 augustus sloot Servië echter zijn grenzen voor mannelijke vluchtelingen. Deze mannen hebben de Bosnische Serviërs nodig om hun eigen militaire gelederen te versterken, zeker toen op 12 augustus de BiH in centraal-Bosnië de aanval opende op de Bosnisch-Servische stad Donji Vakuf. Servië verklaarde zelfs dat mannen in de weerbare leeftijd, die de Servische grens al gepasseerd zijn, zullen worden teruggestuurd naar Bosnië.

Toenadering tussen Klein-Joegoslavië en Bosnië-Hercegovina.

Nadat de Serviërs in Kroatië en West-Bosnië enorme gebieden aan de Kroaten en de moslims hebben moeten prijsgeven, werd echter op 18 oktober bekend dat Klein-Joegoslavië en Bosnië-Hercegovina vertegenwoordigingen in elkaars hoofdsteden willen gaan openen. Dit betekende echter nog niet dat de twee landen diplomatieke betrekkingen met elkaar zouden aangaan. De twee landen hebben geen officieel contact meer met elkaar sinds het uitbreken van de oorlog drie jaar geleden.

Vredesoverleg Dayton; Milosevic man van de vrede.

"De datum 21 november 1995 is de grote dag voor Servië en Joegoslavië. Dit is een overwinning voor de politiek van onze president Slobodan Milosevic - de man van de vrede". Zo hoorden de Serviërs de omroeper in een speciale uitzending op alle radio- en televisiezenders aankondigen, dat er na 21 dagen onderhandelen tussen Klein-Joegoslavië, Kroatië en Bosnië-Hercegovina in het Amerikaanse Dayton een vredesakkoord met betrekking tot de strijd in Bosnië-Hercegovina was bereikt. De Serviërs zijn vooral opgelucht omdat ze hopen dat er nu een eind komt aan de dagelijkse ontberingen. De laatste maanden hebben de Serviërs op het slagveld de ene nederlaag na de andere geleden, overstroomden meer dan 300.000 vluchtelingen de Servische gebieden, werden salarissen door de inflatie snel minder waard en stegen de prijzen van veel basisvoorzieningen tot onbetaalbare hoogten. Het economisch bestel in Servië dateert nog uit de communistische tijd en is vanwege de oorlog niet gemoderniseerd.

De eerste stap is echter gezet. Op 23 november heeft de VN-veiligheidsraad de internationale sancties tegen Servië en Montenegro opgeheven. De raad besloot tevens tot een geleidelijke opheffing van het wapenembargo tegen alle republieken in het voormalige Joegoslavië.

Op 23 november heeft Milosevic in Belgrado ook de Bosnisch-Servische leiders 'over de streep' weten te ha-

len. "Wij zullen het akkoord uitvoeren, ondanks de voor ons zeer pijnlijke oplossing", verklaarden aldus de daar aanwezige Karadzic en Krajisnik.

2. VOJVODINA

Etnisch geweld in de Vojvodina.

In de Vojvodina - een van oudsher etnisch gemengde vruchtbare landbouwstreek ten noordwesten van Belgrado, waar Serviërs, Kroaten, Hongaren, Duitsers en Roethenen naast elkaar wonen - lopen sinds de massale vluchtelingenstroom van Serviërs uit de Krajina de spanningen op. Servische vluchtelingen mishandelen plaatselijke Kroaten en eisen met geweld woningen op die door Kroaten worden bewoond. De gevluchte Serviërs willen de Kroaten uit hun huizen zetten, uit wraak voor hun eigen verdrijving uit de Krajina. Volgens het onafhankelijke Servische dagblad 'Nasa Borba' zijn dergelijke gewelddadigheden reeds uit tientallen plaatsen met een Kroatische minderheid gemeld.

Volgens het Servische Helsinki Comité zouden de uitzettingen worden gecoördineerd door aanhangers van de extreem-rechtse Servische Radicale Partij van Seselj. Deze radicalen zouden aan Servische vluchtelingen lijsten met adressen en telefoonnummers van in Servië woonachtige Kroaten verstrekken.

Volgens de regeringsgezinde Kroatische krant 'Vecernji List' zouden in juli al ongeveer 250 gezinnen uit de Vojvodina in Kroatië zijn aangekomen nadat ze eerder uit hun huizen waren verdreven. In de Vojvodina woonden voor de oorlog, volgens de volkstelling van 1991, rond de 30.000 Kroaten.

Militaire manoeuvres.

De Servische legerleiding kondigde op 17 oktober aan dat in Vojvodina, aan de grens met Oost-Slavonië, manoeuvres plaats vonden waaraan deelgenomen werd door leger, marine en luchtmacht. Volgens de Servische opperbevelhebber, Momcilo Perisic, waren de oefeningen bedoeld om de samenwer-

king tussen de verschillende legeronderdelen beter op elkaar af te stemmen. Volgens waarnemers waren deze manoeuvres een reactie op de Kroatische troepenverplaatsing richting Oost-Slavonië.

3. KOSOVO

Blijvende spanningen tussen Servische minderheid en Albanese meerderheid.

Een rechtbank in Pristina, de hoofdstad van de Servische provincie Kosovo, heeft op 17 juli 72 Albanen tot gevangenisstraffen veroordeeld. De 72 veroordeelden werden ervan beschuldigd in december 1992 in het geheim "een ministerie van Binnenlandse Zaken van de republiek Kosovo" te hebben opgericht met het doel de provincie los te maken van Servië.

V. MACEDONIË (FYROM)

Normalisatie betrekkingen tussen Macedonië en Griekenland.

Griekenland en de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië (FYROM) hebben besloten hun betrekkingen te normaliseren nadat Macedonië zich bereid verklaarde het controversiële stersymbool uit zijn vlag te verwijderen. Griekenland had in 1994 een boycot ingesteld jegens het sinds 1991 onafhankelijk verklaarde Macedonië, vanwege de gekozen naam en het zojuist genoemde 16-puntige stersymbool. Volgens Griekenland wilde Macedonië hiermee impliceren dat het aanspraak maakt op de gelijknamige provincie in Griekenland. De naamkwestie zou op een latere tijdstip nog ter sprake komen.

Met deze toenadering is ook de weg vrij voor uitgebreidere diplomatieke betrekkingen tussen de Verenigde Staten en Macedonië. De Verenigde Staten hebben in Macedonië 500 troepen gestationeerd om te voorkomen dat de oorlog in ex-Joegoslavië zal overslaan tot dit deel van de Balkan.

Verdrag tussen Macedonië en

Griekenland.

Griekenland en Macedonië hebben vervolgens een verdrag ondertekend om de verhouding tussen de twee landen te normaliseren. Maar de meeste Grieken wijzen het verdrag af. Dankzij het akkoord, dat onder leiding van de Amerikaanse onderhandelaar Cyrus Vance tot stand kwam, wordt het economisch embargo dat Athene in februari 1994 instelde tegen Skopje opgeheven. In ruil moet Joegoslavisch-Macedonië de ster met zestien punten van zijn vlag halen.

Het parlement van Macedonië heeft op 5 oktober ingestemd met een wijziging van de controversiële vlag. Daarmee heeft het de weg vrijgemaakt voor de uitvoering van een in de vorige maand gesloten akkoord met Griekenland, dat een eind moet maken aan vier jaar van conflicten tussen beide landen.

Macedonië en Griekenland hebben op 15 oktober een overeenkomst ondertekend over de opheffing, van het anderhalf jaar oude Griekse embargo tegen Macedonië. Dat betekent dat de grens tussen de twee landen weer open gaat. De twee landen zullen ook verbindingkantoren in elkaars hoofdsteden openen.

Aanslag op president mislukt.

De Macedonische president Kiro Gligorov heeft in de ochtend van 3 oktober in de hoofdstad van Macedonië Skopje een aanslag op zijn leven met een autobom overleefd. Hij raakte ernstig gewond, maar was na een langdurige operatie buiten levensgevaar. De politie hield twee personen aan, die er mogelijk bij betrokken waren. Over hun identiteit of nationaliteit is niets bekend gemaakt.

Gligorov geldt als de vader van het sinds 1991 onafhankelijke Macedonië, nadat de Joegoslavische federatie uiteen was gevallen. Hij heeft tot nu toe het evenwicht tussen de etnische minderheden, die eenderde van de bevolking vormen, weten te bewaren. Ook werkte hij hard aan de normalisering van de betrekkingen met Klein-Joegoslavië. Gligorov was net terug-

gekeerd van een bliksembezoek aan Belgrado, waar hij samen met zijn Servische ambtgenoot Milosevic besloot tot een spoedige wederzijdse erkenning van beide staten. President Gligorov wordt voorlopig vervangen door de voorzitter van het parlement, Stojan Andov. Hoewel de 78-jarige president bij de aanslag zware verwondingen opliep, is men in Skopje optimistisch over zijn herstel.

VI. INTERNATIONALE POLITIEK

1. VERENIGDE NATIES/ EUROPESE UNIE/ NAVO

Deelname Duitse troepen.

Voor het eerst in de naoorlogse geschiedenis kunnen Duitse troepen binnenkort buiten het NAVO-gebied bij gevechtshandelingen betrokken raken. Dat staat vast nu de Bondsdag heeft ingestemd de VN-eenheden in Bosnië met een Bundeswehr-contingent van maximaal 1.700 man te steunen bij hergroeperingen of een eventuele aftocht. Het contingent zal bestaan uit een mobiel ziekenhuis in Split, transporteenheden (onder meer 20 Transall-vliegtuigen) en acht Tornado's.

Amerikaanse inlichtingenactiviteiten vanuit Albanië.

De VS hebben vanaf een Albanese vliegveld boven Bosnië vluchten laten uitvoeren met onbemande verkenningsvliegtuigjes van het type Gnat 750. Deze voor radar slecht waarneembare toestelletjes, zogeheten UAV's, Unmanned Aerial Vehicles zijn uitgerust met sensoren die troepenbewegingen en verplaatsingen van zwaar materieel kunnen waarnemen. De vliegtuigjes kampten echter met technische problemen en werden na verloop van tijd weer terug getrokken. De VS hebben te kennen gegeven nu nog modernere UAV's vanaf Albanese vliegvelden in het Bosnische luchtruim te willen inzetten. Deze UAV's van het type Predator hebben een spanwijdte van ruim 14 meter en zijn in staat om een heel etmaal op 800 kilometer af-

stand van het lanceergebied rondjes te cirkelen. De Predator is uitgerust met infrarood-camera's, radarapparatuur en een zogeheten datalink, waarmee de informatie direct via een satelliet naar een grondstation kan worden doorgestuurd.

Daarnaast heeft de Predator de beperkte mogelijkheid om zich zelf met behulp van storingsapparatuur te beschermen tegen aanvallen met lucht-doelraketten.

De Amerikaanse luchtmacht ziet naar aanleiding van het neerschieten van een F-16 ook af van het voorgenomen plan om twaalf EF-111A Raven vliegtuigen van de sterkte af te voeren. De Raven EF-111A is een vliegtuig dat geschikt is om radar-systemen te storen d.m.v. SEAD (Suppression Energy Air Defence).

De Albanese regering heeft de Amerikaanse regering verder aangeboden om de voor radar onzichtbare Stealth F117 bommenwerper op haar grondgebied te stationeren. Zij hoopt zo de belangrijkste partner van de VS te worden op de Balkan.

Opheffing wapenembargo bepleit door Amerikaanse en Russische oppositie.

De president van de Verenigde Staten, Clinton, is de afgelopen tijd in eigen land onder druk gezet met betrekking tot zijn beleid inzake voormalig Joegoslavië. Een motie van de Republikeinse oppositieleider Robert Dole in de zomer, om het wapenembargo tegen de moslims eenzijdig op te heffen, heeft zowel een meerderheid gekregen in de Senaat (69 tegen 29 stemmen) als in het Huis van Afgevaardigden (298 tegen 128). Clinton blijft zich echter verzetten tegen de opheffing van het embargo.

De grote mate van ondersteuning van de motie om het wapenembargo op te heffen dreigt een wig te drijven tussen de Verenigde Staten en hun NAVO-partners in Europa, terwijl het Westen steeds probeert om een zo eensgezind mogelijk voormalig Joegoslavië-beleid te voeren. Diplomaten zijn van mening dat de motie van het Huis van Afgevaardigden (en het Congres) ver-

der een signaal aan moslimlanden zal zijn om het wapenembargo nu helemaal te negeren.

Niettemin blijkt volgens een opiniepeiling van het televisiestation CBS dat een meerderheid van de Amerikaanse bevolking het besluit van het Congres om het wapenembargo tegen Bosnië eenzijdig op te heffen afwijst.

Op 11 augustus sprak Clinton, zoals verwacht, zijn veto uit over het besluit van het Congres en het Huis van Afgevaardigden tot opheffing van het VN-wapenembargo tegen Bosnië.

Maleisië heeft op 3 augustus aan de Amerikanen te kennen gegeven dat ze van plan zijn om wapens te leveren aan de BiH.

De Russische president Jeltsin herhaalde op 10 augustus dat het VN-wapenembargo tegen voormalig Joegoslavië eerder moet worden versterkt dan worden opgeheven. Jeltsin verklaarde dat indien de Amerikanen het embargo tegen de Bosnische moslims alsnog eenzijdig opheffen, er voor Rusland geen reden meer is om geen wapens te leveren aan andere partijen in het conflict in voormalig Joegoslavië. Op 12 augustus stemde het Russische Lagerhuis, de Doema, zelfs voor opheffing van het wapenembargo tegen de FRY. Daarnaast eiste de Doema aanvullende sancties tegen Kroatië, als reactie op de inval in de Krajina. De Doema was van mening dat het Westen de Kroaten zou hebben gesteund bij hun militair offensief.

Heimelijke Amerikaanse steun voor Kroaten.

Volgens de Britse krant The Times zouden de Verenigde Staten de HV heimelijk hebben gesteund bij het offensief tegen de Krajina-Serviërs begin augustus. Met dit offensief hoopten de Amerikanen, dat werd voorkomen dat de moslim-enclave Bihac door de SVK en de VRS onder de voet zou worden gelopen. De Bosnische regering had aan Kroatië eerder al om hulp gevraagd bij de verdediging van Bihac. Volgens Amerikaanse inlichtingenbronnen zou afgelopen maand een

functionaris van de Amerikaanse National Security Council in een onderhoud de Kroatische ambassadeur, Peter Sarcevic, hebben doen geloven dat het Amerikaanse ongenoegen over de Servische verovering van de moslim-enclaves in Oost-Bosnië zo groot is, dat de Verenigde Staten iedere Kroatische actie tegen de Serviërs zouden toelaten.

Kroatische herovering van de Krajina.

De EU-onderhandelaar voor voormalig Joegoslavië, Carl Bildt, veroordeelde het optreden van de HV in de Krajina. Vooral door de artilleriebeschieting op Knin, aan het begin van het offensief, zou Tudjman - volgens Bildt - zich schuldig hebben gemaakt aan oorlogsmisdaden. De Kroatische regering reageerde zeer gepikeerd en verklaarde Bildt tot 'persona non grata' (ongewenst persoon).

Ondanks de felle kritiek op de "Operatie Storm" zien verscheidene Westerse politici er toch een lichtpuntje in voor de toekomst. De Serviërs waren nu wel eerder geneigd om te komen tot een vredesregeling.

Nieuw vredesinitiatief Verenigde Staten.

Nadat de Amerikaanse Senaat en het Huis van Afgevaardigden een motie aannamen waarin werd opgeroepen tot opheffing van het wapenembargo tegen Bosnië, startte president Clinton begin augustus een nieuw vredesinitiatief. Clinton stuurde twee gezanten, de Amerikaanse Nationale Veiligheidsadviseur Anthony Lake en onderminister van Buitenlandse Zaken Peter Tarnoff, naar Europa met nieuwe ideeën over het vredesproces in Bosnië. Clinton zou de Bosnische kaart willen aanpassen ten gunste van de Bosnische Serviërs, maar de VN-vredesmacht zou dan wel moeten worden vervangen door een actieve interventie-macht die voor de Bosnische moslims vecht.

Op 13 augustus sloot Anthony Lake zijn rondreis door Europa af met een gesprek met de Russische minister van

Buitenlandse Zaken, Kozyrev, in de Russische plaats Sotsji. Kozyrev had zich hierbij positief uitgelaten over de nieuwe Amerikaanse vredesinspanningen voor het voormalige Joegoslavië. De Amerikanen werken kennelijk aan een definitieve grensafbakening in het voormalige Joegoslavië. Er werd gewerkt aan een 'vijf-plus-drie' topconferentie van de Contactgroep (de Verenigde Staten, Rusland, Groot-Brittannië, Frankrijk en Duitsland) en de direct betrokkenen (Kroatië, Servië en Bosnië).

Overeenkomst inzake opheffing beleg Sarajevo.

De Amerikaanse bemiddelaar Richard Holbrooke is er op 14 september - na de NAVO-luchtaanvallen in Bosnië-Hercegovina (Operatie Deliberate Force) - in geslaagd een overeenkomst tot stand te brengen tussen de drie Bosnische partijen over de opheffing van het beleg van Sarajevo. Het akkoord voorziet in een terugtrekking door de Bosnische Serviërs van hun zware wapens rond Sarajevo. (Met deze wapens wordt bedoeld: wapens met een groter kaliber dan 82 mm en kanonnen boven de 100 mm). Eerder kreeg Holbrooke al de toezegging van de Servische president Milosevic - die onderhandeld voor de Bosnische Serviërs - dat het beleg onder voorwaarden zou worden opgeheven. Zo eisten zij dat Russische troepen toezicht houden in het gebied rond Sarajevo, zodat het voornamelijk uit moslims bestaande Bosnische leger niet in het offensief kan gaan wanneer de Servische zware wapens zijn teruggetrokken. De blauwhelmen zouden worden vervangen door NAVO-troepen, die de zware wapens van de Bosnische regering onder toezicht moeten stellen.

De Bosnische regering leek in eerste instantie niet erg ingenomen met het idee Russen, traditionele bondgenoten van de Serviërs, rond Sarajevo te leggen. Ze hebben slechte ervaringen met het contingent Russische VN-militairen in het Servische deel van de stad.

Op het vliegveld van Sarajevo land-

den op 15 september voor het eerst in vijf maanden weer vliegtuigen. De Franse minister van Defensie Millon kwam mee met het eerste toestel, dat een symbolische lading meel vervoerde. Ook de aanvoerroute over land, de Kiseljak-route, werd op 15 september heropend.

Mislukte pogingen om Franse piloten te redden.

De NAVO heeft in september meerdere pogingen gedaan om de twee Franse piloten te redden, die op 30 augustus met hun Mirage-2000 boven Bosnisch-Servisch gebied werden neergeschoten. Frankrijk is er van overtuigd dat de twee piloten nog in leven zijn. Volgens het Franse ministerie van defensie is er contact geweest met de piloten en waren hun coördinaten duidelijk ontvangen. Het vermoeden bestaat nu dat de twee piloten gevangen zijn genomen door de VRS. De NAVO is na 27 september gestopt met verdere zoekacties.

NAVO-aanvallen.

De VS heeft het NAVO-optreden in Bosnië een extra dimensie gegeven, door vanaf Amerikaanse marineschepen in de Adriatische zee dertien Tomahawk-kruisraketten (type: Hughes bgm-109 Tomahawk Land Attack Missile Conventional T-LAM-C) af te vuren op Bosnisch-Servische doelen. Voor de NAVO was het de eerste keer dat van dit middel gebruikt werd gemaakt sinds het begin van NAVO-acties tegen de Bosnische Serviërs. De reden van inzet zou zijn de grote mate van trefzekerheid, ook bij slecht weer. Het gebruik van de Tomahawks bij de NAVO-operatie Deliberate Force kan ook gelden als een compliment aan de Bosnisch-Servische luchtverdediging.

Einde operatie Deliberate Force.

De NAVO en de VN zagen vanaf 21 september geen verdere noodzaak voor nieuwe luchtaanvallen op Bosnisch-Servische militaire doelen. Een VN-woordvoerder in Sarajevo zei kort

voor het verstrijken van het ultimatum dat de Serviërs ongeveer 250 zware wapens hadden teruggetrokken. Zes inspectieteams van de VN hebben toezicht mogen houden bij de terugtrekking van het zware materieel.

VN-plannen voor een nieuwe internationale vredesmacht in Bosnië-Herzegovina bekritiseerd.

De VN-troepen in Bosnië-Herzegovina moeten worden vervangen door een internationale troepenmacht, of de huidige bemiddelingspogingen nu uitmonden in een vredesakkoord of niet. Dit schrijft VN-secretaris-generaal Boutros Ghali in september in een brief aan de Veiligheidsraad. Boutros Ghali wijst in zijn brief opnieuw op het onvermogen van de VN om grootschalige operaties te volvoeren. De meeste lidstaten betalen hun bijdrage aan de vredesoperaties niet op tijd. Bovendien doen zich problemen voor in de coördinatie van militairen (met vredeshandhavende taken) en burgers (met een humanitaire opdracht) in dienst van de VN. Als de NAVO straks de vredestaken overneemt, kunnen de VN-instanties zich in Bosnië toelagen op de hulpverlening.

De VS en Britten hebben in eerste instantie echter negatief gereageerd op een voorstel van de VN om de VN-vredesmacht in Bosnië (UNPROFOR) te vervangen door NAVO-troepen, ook bij het uitblijven van een vredesakkoord.

Rusland dreigde zelfs zijn veto uit te spreken in de Veiligheidsraad tegen het sturen van een vredesmacht onder commando van de NAVO naar Bosnië-Herzegovina. Moskou wil voorkomen dat het nog eens aan de zijlijn komt te staan, zoals bij de NAVO-bombardementen op stellingen van de Bosnische Servirs. Toen negeerde de NAVO de protesten van Moskou, onder verwijzing naar het mandaat van de VN. Minister Pavel Gratsjov (defensie) pleitte voor een wisselend commando van de vredesmacht: eerst een NAVO-generaal en dan een Russische generaal. Frankrijk heeft dit idee direct van de hand gewezen.

NAVO-partners worden het eens over een multinationale vredesmacht (IFOR).

De zestien lidstaten van de NAVO zijn het eens geworden over de multinationale vredesmacht voor Bosnië-Herzegovina; dit is op 29 september uit diplomatieke bronnen vernomen. Het plan moest nog worden goedgekeurd door de NAVO-raad - de vergadering van ambassadeurs. De NAVO stelt als voorwaarde dat de VN om een vredesmacht moeten vragen en het verzoek moest zijn gebaseerd op een vredesakkoord tussen de strijdende partijen. Als aan de voorwaarden is voldaan, zouden de complete plannen halverwege oktober klaar zijn en zou het aan de NAVO-ministers van buitenlandse zaken zijn, om in begin december de definitieve beslissing te nemen. Pas dan zou ook duidelijk zijn of ook Russische troepen aan de vredesmacht zullen deelnemen en hoe de commandostructuur er dan uit zal zien. De NAVO wees bij voorbaat een voorstel van Moskou af om samen het bevel te voeren over een vredesmacht in Bosnië-Herzegovina.

Marshall-plan voor Bosnië-Herzegovina.

Als de strijdende partijen in Bosnië vrede sluiten, zal de EU miljarden guldens beschikbaar stellen voor de wederopbouw van ex-Joegoslavië, inclusief de Servische gebieden. Daartoe hebben de EU-ministers van buitenlandse zaken in de Spaanse stad Santander besloten. Zij willen in dat geval ook handels en andere economische samenwerkingsakkoorden sluiten met de landen in ex-Joegoslavië. De regie van de vergadering was in handen van de Amerikaanse onderhandelaar Holbrooke. De partijen stemden in met de vorming van een Servische eenheid en een moslim-Kroatische eenheid binnen de grenzen van de internationaal erkende staat Bosnië-Herzegovina.

Moslim-landen gaan Sarajevo wapens leveren.

De lidstaten van de Organisatie van

Islamitische Conferentie (OIC) gaan wapens leveren aan de moslim-regering in Sarajevo, het wapenembargo ten spijt. Tijdens een vergadering in Kuala Lumpur (Maleisië) in september werden ze het eens over de oprichting van een steun-mobilisatiegroep, die naast verspreiding van wapens, zorg zal dragen voor levering van economische, juridische en andere hulp.

Rehn volgt Mazowiecki op als VN-rapporteur.

De Finse voormalige minister van Defensie Elisabeth Rehn volgt Tadeusz Mazowiecki op als rapporteur over de mensenrechten van de VN. Rehn, die vorig jaar bijna de Finse presidentsverkiezingen won, kreeg de post op 26 september aangeboden. Mazowiecki, een ex-premier van Polen, stapte in juli op uit woede en frustratie over de laksheid van de westerse machthebbers bij de val van de moslim-enclaves in oost-Bosnië.

Deel VN-troepen weg uit Bosnië-Herzegovina.

De VN hebben op 5 oktober besloten de vredesmacht in Bosnië met een derde te verkleinen wegens vooruitgang in het vredesproces. Gesproken werd over terugtrekking van 9.000 van de ruim 30.000 blauwhelmen, onder wie ook de Nederlandse blauwhelmen en het merendeel van de Engelse soldaten van de 'Snelle interventiemacht' (RRF). Unprofor zou terug gaan van 21.000 naar 15.000 manschappen, de 'Snelle interventiemacht' van bijna 9.000 naar minder dan 6.000 manschappen. Ongeveer 4.000 man troepen uit Nederland, Bangladesh, Canada, Pakistan en Engeland zullen naar huis gaan, aldus de verklaring. Van de Maleisische, Pakistaanse, Spaanse, Turkse en Scandinavische eenheden zullen 2.000 manschappen teruggetrokken worden. Het besluit van de VN om de VN-vredesmacht in te krimpen betekent dat de ongeveer 200 Nederlandse blauwhelmen in de zogeheten Sapna-vinger (in de plaats Simin Han) in het noordoosten van Bosnië, niet worden vervangen na hun vertrek op

1 januari 1996. Het ministerie van defensie liet weten dat er na terugkeer wel Nederlandse militairen paraat blijven om zonodig naar het gebied terug te keren. De terugtrekking uit de Sapna-vinger betekent niet dat Den Haag de Nederlandse militaire rol in Bosnië op een laag pitje zet. Zo blijft Nederland deelnemen aan het Nederlands-Belgische transportbataljon in Busavaca.

VN-gezant Akashi legt functie neer.

Yasushi Akashi, de speciale VN-Gezant in ex-Joegoslavië, legt zijn functie op 1 november 1995 neer; hij wordt "tijdelijk" opgevolgd door Kofi Annan, ondersecretaris-generaal van de VN. Het vertrek van de Japanse diplomaat als civiel leider van de VN-operaties in ex-Joegoslavië is door de Bosnische regering toegejuigd. Zijn vervanging kan alleen maar een verandering ten goede opleveren, aldus een verklaring van de regering in Sarajevo. Akashi, die zijn functie twee jaar heeft uitgeoefend en die werd benoemd na in Cambodja veel succes te hebben geboekt in de vredesoperaties van de VN, was in Bosnië vooral omstreden wegens zijn kennelijke afkeer militair geweld te gebruiken voor het afdwingen van de VN-resoluties. Zijn opvolger, de Ghanese diplomaat Kofi Annan, werkt al sinds 1962 in dienst van de VN. Zijn benoeming is slechts tijdelijk - naar diplomaten vermoeden tot volgend jaar - omdat de VN-missie in Bosnië snel wordt afgerond als er een vredesakkoord is en de blauwhelmen in Bosnië worden opgevolgd door een "implementatiemacht" onder NAVO-bevel.

NAVO geeft zijn fiat aan vredesmacht - IFOR - in Bosnië-Herzegovina.

De Noordatlantische Raad, heeft 11 oktober zijn goedkeuring gehecht aan de plannen voor een multinationale vredesmacht in Bosnië. Met dit fiat kunnen de planners van de verdragsorganisatie - onder leiding van de Nederlandse generaal Pieter Huysman - de concepten verder uitwerken, waar-

in uiteindelijk 50.000 militairen de vrede in Bosnië zullen bewaken. Een derde tot de helft van deze troepen zal door de VS worden geleverd. De Amerikaanse minister van defensie Perry, heeft president Clinton aanbevolen de aanwezigheid van Amerikaanse troepen in Bosnië te verbinden aan een tijdlimiet van een jaar. Deze limiet zou voor de hele NAVO-vredesmissie moeten gelden. Ook zal Duitsland 5.000 manschappen sturen t.b.v. de logistieke- en transportondersteuning. Met de uitwerking van de plannen zijn Rusland en de NAVO begonnen op 15 oktober in het Belgische Bergen.

EU wil - naast Marshall-hulp - Bosnië-Herzegovina economisch nog eens extra steunen.

De Europese Commissie wil begin december in Brussel een donorconferentie beleggen om tussen de zeven en de tien miljard dollar bijeen te krijgen voor de wederopbouw van Bosnië-Herzegovina en Kroatië. Dit bedrag, genoemd door de Europese commissaris Hans van den Broek, ligt hoger dan het zogeheten "Marshallplan" van de Europese ministers van buitenlandse zaken, die onlangs bijeen kwamen. De Europese Unie is bereid een derde van het bedrag, dat verspreid moet worden over vier jaar, voor haar rekening te nemen. De rest zou door de VS, Japan en de islamitische landen betaald moeten worden.

Het geld is nodig voor humanitaire hulp, voor normalisering van de politieke en administratieve infrastructuur en voor de economische wederopbouw. De EU wil geen voorwaarden stellen aan de humanitaire hulp, die bedoeld zou zijn voor Kroaten, moslims en Bosnische Serviërs, maar wel aan de financiering van de economische wederopbouw.

De Europese Unie heeft nog 1,2 miljard gulden bewaard die in 1991 bestemd waren voor ex-Joegoslavië maar door de oorlog nooit is uitgegeven. Tot nu toe heeft de EU al drie miljard gulden uitgegeven aan humanitaire hulp in het voormalig Joegoslavië.

Russen nemen alsnog deel aan

IFOR, de NAVO-vredesmacht.

Rusland kan deelnemen aan de NAVO-vredesmacht IFOR, die UNPROFOR zal opvolgen en die gaat toezien op de naleving van een vredesakkoord in Bosnië. De internationale vredesmacht met de Russen komt onder één opperbevelhebber - de Amerikaanse generaal George Joulwan, die tevens opperbevelhebber van de NAVO is, aldus maakten de Amerikaanse minister William Perry en zijn Russische collega Pavel Gratsjov op het NAVO-hoofdkwartier te Brussel afgelopen woensdag 8 november bekend. De NAVO-commandant zal in zijn staf worden bijgestaan door de Russische luitenant-generaal Leonti Sjevtsjov. De Russen gaan met twee, mogelijk drie bataljons deelnemen met een totaal van circa 3.000 man. Toch blijft nog de vraag hoe de politieke controle over de militaire operatie moet worden uitgewerkt, een struikelblok. Hierover is nog verschil van mening en zal voor het einde van november uitgewerkt moeten zijn.

Geheime afspraken inzake vluchtelingen tussen moslims en Kroaten.

De Verenigde Naties zijn er ongerust over dat de regeringen van Kroatië en Bosnië geheime afspraken hebben gemaakt over de gedwongen repatriëring van 20.000 vluchtelingen naar Bosnië. Een woordvoerder van de vluchtelingenorganisatie UNHCR zei op 17 november dat als voorbereiding op repatriëring de bewaking van het vluchtelingenkamp Kuplijensko in Kroatië is verscherpt.

De terugkeer van vluchtelingen.

De UNHCR is bezig een omvangrijk terugkeerprogramma op te stellen voor de bijna drie miljoen mensen, die tijdens de oorlog in Bosnië en Kroatië uit hun huizen zijn verdreven. Een UNHCR-woordvoerder waarschuwde echter dat niet iedereen onmiddellijk naar huis zal kunnen terugkeren; zeker niet nu de winter in aantocht is. De gehele operatie zal ten minste één of twee jaar duren.

Nieuwe NAVO-Secretaris-Generaal.

Bij de NAVO zal de Spaanse minister van Buitenlandse Zaken, Javier Solana (53 jaar), officieel kandidaat wordt gesteld om secretaris-generaal van de alliantie te worden. De Spaanse socialistische partij PSOE meldde op 21 november dat er in het bondgenootschap grote overeenstemming heerst over Solana als mogelijke opvolger van Willy Claes.

Toch is de Deense oud-minister van Buitenlandse Zaken, Elleman-Jensen, nog lang niet kansloos. Vooral Amerika, met een reeds uitgesproken voorkeur voor de Deense kandidaat, wil nu snel spijkers met koppen slaan. William Perry, de VS-minister van Defensie, verklaarde te verwachten dat de 16 ministers van Buitenlandse Zaken op 5 december in Brussel tot een finaal besluit zullen komen.

Begin november probeerde Nederland oud-premier Ruud Lubbers nog naar voren te schuiven voor deze NAVO-post. Echter op 10 november trok Lubbers zijn kandidatuur in, aangezien de Amerikanen er tegen waren.

NAVO staat klaar met Implementation Force (IFOR).

Vorbereidingen voor de missie van 60.000 man sterke IFOR-troepenmacht, die moet gaan toezien op de naleving van de vredesovereenkomst in Bosnië, waren in november op het NAVO-hoofdkwartier in Brussel en het militaire hoofdkwartier in Casteau volop aan de gang. Ongeveer eenderde van de IFOR-troepenmacht zal uit Amerikanen bestaan. De Fransen en Britten, die de meeste vertegenwoordigers hebben in de huidige VN-vredesmacht, zullen opnieuw ruim vertegenwoordigd zijn. De Russen hebben twee tot drie bataljons toegezegd. De NAVO vindt de deelname van de Russen belangrijk voor het succes van de uitvoeringsmacht vanwege hun goede betrekkingen met de Serviërs. De NAVO heeft voor de operaties een mandaat van de VN nodig. Als alle voorbereidende besluiten zijn genomen, kunnen de eerste eenheden van IFOR in december reeds ter plekke zijn.

Samenstelling IFOR.

* Amerika levert 20.000 soldaten, waarvan er al een groot deel in Duitsland zijn gelegerd. De 1e (US) Armoured Division, is uitgerust met o.a. Abrams M1A2 tanks, Bradley pantservoertuigen en Apache gevechtshelikopters. Ook zullen de Amerikanen een Russische 'brigade' van 3000 tot 5000 soldaten onder hun hoede nemen.

* De Britten samen met soldaten uit Canada, Maleisië, Pakistan en Nederland leveren een troepenmacht van 15.000 man. In deze eenheid zit o.a. de 3e Britse Pantserinfanteriebrigade en 2000 soldaten voor logistieke ondersteuning en verbindingen.

Door Nederland zijn, mits de Tweede Kamer daarmee akkoord gaat, de volgende eenheden ter beschikking gesteld:

- een gemechaniseerd pantsersinfanteriebataljon, inbegrepen een tankeskadron;
- een transportbataljon;
- de reeds op de Italiaanse vliegbasis Villafranca gestationeerde F16's;
- een mortiercompagnie met een mortieropsporingsradareenheid;
- een Hercules C-130 transportvliegtuig en twee Fokker F-27 toestellen voor medische evacuatie.

* Spaanse, Duitse en Italiaanse troepen vormen samen met de Fransen de resterende 15.000 soldaten.

* Veel Britse en Franse troepen zijn reeds aanwezig in het oorlogsgebied om de VN-vredesoperatie uit te voeren, onder andere eenheden van de Britse 4e Pantserinfanteriebrigade.

* De mogelijke sectoren voor de inzet van de IFOR zullen zijn:

- (1) Amerikanen en Russen in de Amerikaanse-sector Noord met een HQ in Tuzla
- (2) de Britten in de Britse-sector met een HQ in Gornji Vakuf en;
- (3) de Fransen in de Franse-sector met een HQ in Mostar.

* De algehele leiding is in handen van het ARRC (Allied Rapid Reaction

Corps) met een HQ in Sarajevo.

Vrijdag 24 november werd bevestigd dat de NAVO voor de grootschalige operatie gebruik mag maken van Hongaarse bases. Amerikaanse deskundigen inspecteerden de militaire luchthaven Taszar en logistieke infrastructuur bij Pecs, beide gelegen in Zuid-Hongarije. Bovendien liggen deze lokaties vlak bij de grens met Kroatië en 150 km ten noorden van Tuzla, waar het HQ van de Amerikanen zal komen. Naar verwachting zal de volksvertegenwoordiging van Hongarije de medewerking aan de NAVO-operatie goedkeuren.

2. VN-TRIBUNAAL

Kopstukken uit voormalig Joegoslavië aangeklaagd.

Het Internationaal Tribunaal voor Oorlogsmisdaden in het voormalige Joegoslavië heeft op 25 juli de Bosnisch-Servische leider Karadzic, zijn legercommandant generaal Mladic en de Kroatisch-Servische leider Martić in staat van beschuldiging gesteld. Zij worden ondermeer beschuldigd van genocide, misdaden tegen de mensheid en schendingen van het oorlogsrecht. Naast de drie kopstukken zijn nog 21 andere van uiteenlopende misdaden verdachte Bosnische-Serviërs officieel in staat van beschuldiging gesteld.

In september heeft het VN-oorlogstribunaal voor het eerst een niet-Serviër aangeklaagd. Het betreft de Bosnische Kroaat Ivica Rajić, oud-commandant van de HVO (de Bosnisch-Kroatische militie), die beschuldigd wordt van schendingen van het oorlogsrecht. Bij een aanval van Kroaten onder zijn bevel op het dorp Stupni Do in 1993 zouden 16 moslims zijn geëxecuteerd en 230 bewoners zijn gedwongen te vluchten.

Bezuinigingen bij VN bedreigen VN-tribunaal.

Het functioneren van het oorlogstribunaal voor Joegoslavië in Den Haag komt in gevaar als het gedwon-

gen wordt bezuinigingsmaatregelen in de VN te volgen. Het hoofdkwartier van de VN in New York heeft in augustus dit jaar een reeks bezuinigingsmaatregelen afgekondigd die alle VN-organisaties over de hele linie treffen. Het gaat daarbij niet om een korting van het budget met een bepaald percentage, maar om de kaasschaafmethode: voor alle VN-organisaties gelden gelijke richtlijnen ten aanzien van de verschillende begrotingsonderdelen. Dat betekent bijvoorbeeld dat bij elke organisatie minder kan worden gereisd. Maar juist die maatregel holt op termijn de positie van het tribunaal uit, omdat de aanklagers veel moeten reizen om bewijsmateriaal te verzamelen.

VN-tribunaal ondervraagt getuigen.

De aanklagers van het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag hebben op 9 oktober in het openbaar getuigen verhoord in de zaak tegen de Serviër Dragan Nikolić. Hij wordt verdacht van moord en foltering in het gevangenen kamp Susica bij Vlasenica. De verdachte was zelf niet aanwezig in Den Haag. Nikolić werd vorig jaar in staat van beschuldiging gesteld maar is niet aangehouden. De Bosnische Serviërs erkennen de legitimiteit van het tribunaal niet en weigeren Nikolić derhalve uit te leveren.

In de week van 15 tot 21 oktober zou een arrestatiebevel uitgevaardigd worden voor Dragan Nikolić, de voormalige commandant van het gevangenenkamp in Susica (noordwest Bosnië). Hij is echter spoorloos.

De zaak Dusan Tadic uitgesteld.

In november zou het gerechtelijk onderzoek tegen Dusan Tadic beginnen, een gevechtssportbeoefenaar die beschuldigd wordt van wreedheden in het Omarska gevangenenkamp. Het proces is echter voor maximaal zes maanden uitgesteld omdat de verdediging zei niet klaar te zijn met de voorbereiding. In principe wordt het proces op 6 mei 1996 hervat. Tadic is de enige verdachte die zich in hechtenis bevindt. Hij wordt vastgehouden in een gevan-

genis in Scheveningen.

Andere zaken van het VN-tribunaal.

De aanklagers hebben tot nu toe 43 mensen in staat van beschuldiging gesteld. Naast deze lopende zaken is het tribunaal momenteel bezig de slachtingen in Ahmici en Lasva Vallei, waarvan de Kroaten worden verdacht, te onderzoeken. Er zullen binnenkort nieuwe aanklachten volgen.

In Nederland bevinden zich volgens het opsporingsteam van de Divisie Centrale Recherche en Informatie (CRI) ten minste tien mannen uit het voormalige Joegoslavië tegen wie serieuze verdenkingen zijn dat zij zich schuldig hebben gemaakt aan oorlogsmisdaden. Er wordt nu nagegaan in hoeverre de mogelijkheid bestaat deze personen in Nederland te vervolgen.

Nederlandse debriefingsverslagen Srebrenica doorgestuurd naar tribunaal.]

Gelijktijdig met de officiële bekendmaking van het debriefingsrapport Srebrenica op 30 oktober, heeft het Ministerie van defensie de verslagen van de debriefings naar het VN-tribunaal gestuurd.

Druk om ook moslims en Kroaten in staat van beschuldiging te stellen neemt toe.

De druk op het VN-tribunaal om moslims en Kroaten in staat van beschuldiging te stellen neemt toe. Mient Jan Faber (IKV) klopte onlangs op de deur van het tribunaal met een pak getuigenverklaringen over wandaden begaan door Kroaten toen zij de Krajina deze zomer heroverden.

Dinsdag 31 oktober overhandigde een organisatie uit de Servische hoofdstad Belgrado, de 'Vereniging van kampgevangenen 1991', de openbare aanklager Richard Goldstone tien schriftelijke getuigenissen van Servische slachtoffers van Moslim- en Kroatische gevangenkampen. Binnenkort zouden nog zes dossiers volgen. Een andere groepering meldde zich op

1 november bij het tribunaal, de z.g. Vereniging van Kampslachtoffers onder leiding van de Servische priester Zoran Percovic. Zij klagen Kroatische mannen aan die zich in 1992 in de Lora-gevangenis te Split en in het kamp Dretelj bij Mostar, aan martelpraktijken zouden hebben schuldig gemaakt. Met bovenstaande activiteiten proberen de Servische verenigingen een einde te maken aan het eenzijdige beeld, als zouden alleen de Serven zich aan oorlogsmisdaden hebben schuldig gemaakt.

Ook de nieuwe VN-rapporteur voor ex-Joegoslavië, de Finse diplomate Elisabeth Rehn, laat geen spaan heel van het optreden van met name de Kroatische strijdkrachten bij de herovering van de Krajina in augustus dit jaar. Na een werkbezoek deze week, noemde zij moord, geweld, etnische zuivering, het in brand steken van Servische huizen en het zinloos vermoorden van vee als voornaamste schendingen.

Oorlogsmisdadigers in Nederland.

Het NOJO-team (Nederlands Opsporingsteam Joegoslavische Oorlogsmisdadigers) heeft inmiddels een tiental dossiers samengesteld over mogelijk in Nederland verblijvende Servische oorlogsmisdadigers, zo meldde de Volkskrant op vrijdag 3 november. Binnenkort zal door de Krijgsraad in Arnhem een proefproces worden gehouden tegen één van de in Nederland verblijvende verdachte Serviërs.

De Bosnische moslim K.K. is op 15 november in Zutphen aangehouden op verzoek van het Internationale Tribunaal voor oorlogsmisdaden in het voormalige Joegoslavië. De man wordt verdacht van oorlogsmisdaden. K. zou als officier in het Kroatische leger in Bosnië betrokken zijn geweest bij de moord op een aantal Bosnische Serviërs. Zijn aanwezigheid kwam aan het licht door een door hem ingediende asielaanvraag.

Bosnische Kroaten aangeklaagd.

Het Haagse Tribunaal heeft op 13 no-

vember zes leiders van de Kroatische gemeenschap in Bosnië in staat van beschuldiging gesteld wegens oorlogsmisdaden. Onder hen zijn Dario Kordic, de vice-president van de "republiek" van de Bosnisch-Kroaten en Tihofil Blaskic, stafchef van hun leger (HVO). De overige vier zijn:

- Mario Cerkez (HVO-commandant in Vitez),
- Ivan Sabtic (burgemeester van Vitez),
- Pero Skopljak (hoofd van de politie in Vitez),
- Zlatko Aleksovski (hoofd van de HVO-gevangenis in 1993). Ze worden verdacht van oorlogsmisdaden tegen de moslims in de Lasva-vallei (omgeving Vitez), tussen mei 1992 en mei 1993, waarbij de moslim-bevolking werd verdreven of uitgemoord. Vermoedelijk bevinden de verdachten zich in de Bosnisch-Kroatische 'republiek' Herceg-Bosna.

VII. NEDERLANDSE VN-MILITAIRES

Nieuwe lichting naar Bosnië-Hercegovina.

Op 6 juli vertrokken rond de honderd Limburgse Jagers vanaf de vliegbasis Soesterberg naar Split, om daar de Nederlandse blauwhelmen in Simin Han af te lossen. Ruim honderd Nederlandse mariniers zijn op 11 juli vertrokken naar Split. De mariniers hebben zes mortieren van 120 mm meegenomen die in heuvelachtig terrein 'over de berg heen' kunnen schieten.

Thuiskomst Dutchbat-3 uit Srebrenica.

Alle 309 Nederlandse blauwhelmen van Dutchbat 3 uit Srebrenica zijn vrijdag 21 juli in vier konvooien vertrokken naar het VN-kamp Pleso in de Kroatische hoofdstad Zagreb. De kolonnes, in totaal 127 voertuigen, moesten eerst uren rijden over Servisch grondgebied. Vanuit de Servische plaats Mitrovica, ten westen van Belgrado, moesten ze nog zo'n vierhonderd kilometer naar Zagreb afleggen. Vanuit Nederland werd veel werk

gemaakt van de terugkeer van de VN-blauwhelmen. Zondagmiddag 23 juli werd een direct televisie-verslag gedaan van de officiële verwelkoming van Dutchbat in Zagreb. Twee leden van het kabinet waren aanwezig: minister-president Kok, minister Voorhoeve van Defensie. Ook Prins Willem-Alexander en Luitenant-generaal Couzy waren bij de genodigden.

Dutchbat heeft voor circa vijftien miljoen gulden aan materiaal moeten afstaan aan de Bosnische Serviërs. Het gaat om veertien van de 38 YPR-pantservoertuigen en 18 lichte vrachtauto's van het type Mercedes Benz, bevestigde het ministerie van Defensie. Een YPR-pantservoertuig kost 850 duizend gulden, een Mercedes Benz honderdduizend gulden. Vrijwel zeker hebben Serviërs de anti-tank wapens en munitie in beslag genomen. De Bosnisch-Servische Generaal Mladic had de Overste Karremans toegezegd zich te zullen inspannen het materieel terug te krijgen. Maar Overste Karremans heeft daarvan niets gezien.

Minister Voorhoeve heeft in aanwezigheid van Generaal Couzy, op 14 september in de Johan Willem Friso-kazerne in Assen herinneringsmedailles uitgereikt aan de militairen van Dutchbat-3.

Nederlands aanbod voor IFOR.

Nederland heeft de NAVO in oktober een aantal eenheden aangeboden voor deelname aan de toekomstige vredesmacht in ex-Joegoslavië. Het gaat om twee pantserinfanteriecompagnieën, een tankeskadron en transportvliegtuigen. Ook eenheden van de land-, luchtmacht en marine die al gestationeerd zijn in het voormalig Joegoslavië staan op de lijst. De eenheden zullen pas onder NAVO-commando ingezet worden na een besluit van de NAVO en de Nederlandse regering. De ministerraad heeft op vrijdag 20 oktober ingestemd met de lijst van eenheden.

Rapport Srebrenica.

Op 30 oktober is dan eindelijk het de-

briefing-rapport over de laatste dagen van de inmiddels voormalige enclave Srebrenica gepubliceerd. Het rapport, dat is samengesteld uit de verslagen van de debriefings van circa 460 Srebrenica-gangers en VN-officieren, is nog niet compleet. Met name de medewerkers van Artsen zonder Grenzen en een aantal VN-waarnemers (UNMO's) zijn nog niet gehoord. Defensie is nog druk doende om bij deze externe getuigen navraag te doen. Daarbij komen ook de meldingen aan de orde van 43 misdaden begaan door Bosnische Serviërs en moslim-militairen, gekleed in Nederlandse uniformen, bewapend met Nederlandse wapens en opererend vanuit Nederlandse voertuigen.

Voor de Britse en Amerikaanse pers zien het Nederlandse onderzoeksrapport meer als een verdediging tegen de internationale kritiek op Dutchbat. Toch lijkt de Nederlandse kritiek op het optreden van de VN steeds meer steun te krijgen. Dit mogelijk naar aanleiding van het publiceren van geheime documenten door de Britse krant 'The Independent'; daaruit bleek dat de Franse generaal Janvier (commandant van UNPROFOR) de 'veilige gebieden', waaronder Srebrenica, wilde opgeven. De Britse krant concludeert dat het niet honoreren van de 'wanhopige verzoeken' om luchtsteun tegen de oprukkende Servische troepen een bewuste politiek was.

De Tweede Kamer wil meer opheldering over de rol die de VN heeft gespeeld en dan met name of de Nederlandse regering van het standpunt van Janvier op de hoogte was en waarom de Kamer hierover niet is geïnformeerd. Eerst zullen aan de minister van Defensie schriftelijke vragen worden gesteld. Als hij daarop heeft geantwoord besluit de Kamer of er hoorzittingen zullen volgen.

"Er was eigenlijk sprake van een collectief falen en dat mag niemand afwentelen op de kleine groep blauwhelmen die daar zat. Dutchbat mag niet worden aangewezen als zondebok voor de gebeurtenissen in de Moslim-en-

clave Srebrenica", verklaarde de nieuwe VN-afgezant voor het voormalige Joegoslavië, Kofi Annan, vrijdag 3 november op het NAVO-hoofdkwartier te Brussel. De Ghanees zei dat als er al is gefaald, dat op het terrein van de inlichtingen is geweest. De VN-generaal Janvier, die ook op het hoofdkwartier was, ontkende berichten in een Duitse krant dat president Chirac hem had gevraagd geen luchtaanvalen op Srebrenica uit te voeren.

Zaterdag 4 november verklaarde in New York de secretaris-generaal van de VN, Boutros-Ghali, tijdens een vraaggesprek met NRC: "De soldaten van Dutchbat werden niet geacht de enclave te verdedigen, dat was hun rol niet. Wat ze deden, correspondeerde

met het mandaat dat ze hadden ontvangen".

Terugkeer Dutchbat-4 (vervolg).

De tweede slag van de A-cie uit Simin-Han is op 16 november teruggekeerd in Nederland. Het materiaal van Dutchbat-3 werd op treinen vanuit Zagreb naar Nederland terugvervoerd en in Amersfoort gelost.

Kwartiermakers Dutchbat-4.

Op 25 november werd officieel bekendgemaakt dat de regering alvast 130 kwartiermakers naar het voormalige Joegoslavië wil sturen, ter voorbereiding van de komst van ruim 2000 Nederlandse IFOR-militairen.

BIJLAGEN

Bijlage 1. Afkortingen.

Bijlage 2. Personen.

Bijlage 3. Serviërs steeds meer in het nauw.

Bijlage 4. Vluchtelingen en Servische vluchtelingenstromen in het voormalige Joegoslavië gedurende de laatste helft van 1995.

Bijlage 5. Gebiedsverdeling in Bosnië-Herzegovina tussen de Moslim-Kroatische Federatie (gearceerd) en de Bosnische Serviërs (wit).

Bijlage 6. Dispositie van de verschillende IFOR-eenheden in Bosnië-Herzegovina.

BIJLAGE

1. AFKORTINGEN

Belbat	Belgisch VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië	MAAK	Beweging voor Al-Macedonische Actie
BiH	Leger van de Bosnische regering, bestaat met name uit Moslims	MKF	Moslim-Kroatische Federatie
Britbat	Brits VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië	NAVO	Noord Atlantische Verdragsorganisatie
Canbat	Canadoes VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië	OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
CAS	Close Air Support	PCER	Partij voor Gehele Emancipatie van Roma (Macedonië)
CFV	Cease Fire Violation	PDP	Partij voor Democratische Voorspoed (Macedonië)
CIA	Central Intelligence Agency	RF	Russische Federatie
CVSE	Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (tegenwoordig OVSE)	RSK	Republiek Servische Krajina
		Rusbat	Russisch VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië
DMZ	Demilitarised Zone	RvE	Raad van Europa
DP	Democratische Partij (Macedonië, Albanië)	SA(M)	Surface-to-air (missile)
DPP	Democratisch-Progressieve Partij (Macedonië)	SDS	Servische Democratische Partij
DPT	Democratische Partij van Turken (Macedonië)	SDSM	Sociaal Democratische Unie van Macedonië
Dutchbat	Nederlands VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië	SG	Secretaris Generaal
ECMM	European Commission Monitor Mission	SPM	Socialistische Partij Macedonië
ECU	European Currency Unit	SPO	Servische Vernieuwingspartij
EU	Europese Unie	SPS	Socialistische Partij Servië
Frebat	Frans VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië	SRS	Servische Radicale Partij
FRJ	Federale Republiek Joegoslavië	SVK	Leger van de Krajina Serviërs
FYROM	Former Yugoslav Republic of Macedonia	UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
HARM	High-speed Anti-Radiation Missiles	UNMO	United Nations Monitor Organization
HV	Leger van Kroatië	UNPA	United Nations Protected Area
HVO	Leger van de Bosnische Kroaten	UNPROFOR	United Nations Protection Force
ICO	Islamitische Conferentie Organisatie	Urkbat	Oekraïns VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië
ICRC	International Commission for the Red Cross	VJ	Leger van de Federale Republiek Joegoslavië
Infbat	Infanteriebataljon	VK	Verenigd Koninkrijk
JNA	Voormalig federaal Leger van Joegoslavië	VN	Verenigde Naties
LDK	Democratische Liga van Kosovo	VMRO-DPMNE	Interne Macedonische Revolutionaire Organisatie
Lumbl	Luchtmobiele Brigade	VR	Veiligheidsraad (van de VN)
		VRS	Leger van de Bosnische Serviërs
		VS	Verenigde Staten
		WCP	Weapons Collection Point
		WEU	Westeuropese Unie

BIJLAGE
2. PERSONEN

REGERING MOSLIM-KROATISCHE FEDERATIE:

president	Kresimir Zubak
vice-president	Ejup Gani
minister van defensie	Jadranko Prlic
voorzitter parlement	Mariofil Ljubic
commandant joint staf	Gen Roso
staff officer	Kol Hasim Musinbegovic
BiH-afgevaardigde bij joint staf	Gen Zaim Backovic
HVO-afgevaardigde bij joint staf	Genm Filip Filipovic
CNC	Gen Pekovic
commandant BiH	Gen Fikret Muslimovic
plaatsvervangend commandant BiH	Kol Kemal Hindic
commandant HVO	Blaskic
plaatsvervangend commandant HVO	Zivko Budimir

BOSNISCHE REGERING (VNL. MOSLIMS):

president	Alija Izetbegovi
vice-president	Ejup Ganic
premier	Haris Silajdzic
ministerie van defensie	Hamdo Hadzhihasanovic
minister buitenlandse zaken	Mohammed Sacirbey
minister van financiën	Sead Kreso
minister voor relaties met de VN	Hassan Muratovic
Serbian Civil Council	Mirko Pejanovic
vice-voorzitter Moslim Partij van Democratische Actie (SDA)	Edhem Bicakcic
ambassadeur VN	??
ambassadeur CVSE	Had jahmetovi
ambassadeur Kroatië	Kasim Trnka
ambassadeur Zwitserland	Muhamed Filipovic
commandant BiH	Gen. Rasim Delic
plaatsvervangend commandant BiH	Bgen Jovan Divjak
chefstaf	Bgen Enver Hadzhihasanovic
commandant I korps	Bgen Nedžad Ainaldzic
commandant Igman	Fikret Previjak
commandant II korps	Gen Sead Delic
commandant III korps	Sakib Mahmuljin
commandant IV korps	Mustafa Polutak
commandant V korps	Divgen Atif Dudakovic
plaatsvervangend commandant V korps	Mirsa Salmanovic
commandant VII korps	Bgen Mehmed Alagic
commandant VIII korps	Ferid Buljubasic (?)
Biha -secessieleider	Fikret Abdic
commandant	Hazim Delic
commandant	Bajritarevic

HERCEG BOSNA (BOSNISCHE KROATEN):

president	Kresimir Zubak
adviseur	Mate Boban
minister van buitenlandse zaken	Mile Akmadzic
minister van defensie	Vladimir Soljic
voorzitter Kroatische Democratische Unie (HDZ)	Dario Kordic
SG van de HDZ	Pero Markovic
commandant HVO	
plaatsvervangend commandant HVO	Kol Nedjeljko Obradovic
chefstaf	Genm Tihomir Blaskic
plaatsvervangend chefstaf	Genm Miljenko Lasic
commandant OZ Mostar	Genm Nedjelko Obradovic
commandant NW Hercegovina OZ	Kol Skender
commandant OZ Kupres	Bgen Zeljko Glasnovic
commandant Central Bosnia	Bgen Drago Dragicevic
commandant Possavina	Genm Djuro Matuzovic

REPUBLIKA SRPSKA (BOSNISCHE SERVIËRS):

president	Radovan Karadzic
adviseur president	Jovan Zametica
vice-president	Nicola Koljevic
voorzitter parlement	Momcilo Krajcnsnik
minister van defensie	Gen Milan Kovacevic
minister van buitenlandse zaken	Aleksa Buha
commandant VRS	Gen Ratko Mladic
plaatsvervangend commandant VRS	Gen Milan Gvero
stafchef	Bgen Manojlo Milovanovic
commandant 1e Krajina korps	Gen Momir Talic
commandant 2e Krajina korps	Genm Radivoje Tomanic
commandant 3e Krajina korps	Slavko Lisica
commandant Bijeljina korps	Gen Novica Simic
commandant Sarajevo	
Romanija korps	Gen Dragomir Milosevic
commandant Drina korps	Gen Radislav Krstic
commandant 4e Hercegovina korps	Bgen Radovan Grubac

REPUBLIEK KROATIË:

president	Franjo Tudjman
adviseur militaire zaken	Anton Tus
adviseur buitenlandse zaken	Zeljko Matic
adviseur binnenlands beleid	Ivic Pasalic
speciale gezant	Momir Zuzul
speciale gezant MKF	Bosiljko Misetic
premier	Nikica Valentic
plaatsvervangend prime minister	Borislav Skegrovic
plaatsvervangend prime minister	Ivica Kostovic
minister van buitenlandse zaken	Mate Gani

minister van defensie	Gojko Susak	minister van buitenlandse zaken	Vladislav Jovanovic
minister ontwikkeling en bouwzaken	Jure Radic	minister van informatie	Dragutin Brin
vice-voorzitter Sabor	Vladimir Seks	minister van energie	Dragan Kostic
Kroatische Boerenpartij (HSS)	Zlatko Tomcic	minister van cultuur	Nada Popovic-Perisic
Kroatische Volkspartij (HNS)	Radomir Cacic	partijleider SRS	Vojislav Seselj
Kroatische Sociaal Liberale Partij(HSLS)	Drazen Budisa	vice-president SRS	Tomislav Nikolic
Servische Volkspartij (SNS)		New Democracy Party	Zarko Jokanovic
vice-president association of Refugees of Croatia	Nikola Matekovic	voorzitter Democratische Partij (DS)	Zoran Djindjic
hoofd parlementaire commissie voor reïntegratie van de Krajina	Drago Krpina	voorzitter Servische Vernieuwings- partij (SPO)	Milan Komnenic
ambassadeur CVSE	Darko Bekic	Partij van Democratische Actie in Sandzak	Sulejman Ugljanin
ambassadeur VN	Mario Nobilo	Gouverneur van de Centrale Bank	Dragoslav Avramovi
ambassadeur Bosnië- Hercegovina	Zdravko Sancevic	hoofd federale douanediens- militaire commentator	Mihalj Kertes
ambassadeur Turkije	Hidajet Bisevic	speciale vertegenw. Milos.	Miroslav Lazanski
hoofd-onderhandelaar RSK	Hrvoje Sarinic	KOSOVO:	Kapitein Miso
chef general staf	Gen Zvonimir Cervenko	president	Ibrahim Rugova
commander information service	Gen brigadier Praljak Slobodan	premier	B. Bukoshi
commandant Zagreb korps	Genm Marjan Marekovic	vice-voorzitter Democratic Alliance of Kosovo (LDK)	Fehmi Agani
commandant Osijek korps	Kolgen Djuro Decak	voorzitter Turkse Volkspartij	Sezaik Shaipi
commandant Split korps	Kolgen Ante Gotovina	MONTENEGRO:	
commandant Gospic korps	Genm Mirko Norac	president	Momir Bulatovic
commandant zandelijk Split korps	Genm Zivko Budimir	MACEDONIË:	
commandant Bjelovar korps	Genm Luka Dzanko	President	Kiro Gligorov
commandant Karlovac korps	Genm Miljenko Crnjac	premier	Brancko Crvenkovski
commandant luchtmacht	Imra Agotic	minister van defensie	Blagoje Handziski
commandant Marine (Adriatic)	Adm Sveto Letica	parlementsvoorzitter	Stojan Andov
REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA (RSK- KROATISCHE SERVIËRS):		partij-leider VMRO-DPMNE	Ljup o Georgievski
president	Milan Marti	partij-leider DP	Petar Gošev
premier	Milan Babi	partij-leider NDP	Menduh Thaqi
minister van buitenlandse zaken	??	partij-leider PDP	Nevzat Halili
minister van defensie	Rade Tanjga	partij-leider DPSM	Dragiša Mileti
minister van binnenlandse zaken	Nebosja Pavkovic	partij-leider DPT	Erdogan Sarac
voorzitter Parlement	Rajko Lezajic	partij-leider PCER	Faik Abdi
fractievoorzitter Servische DemocratischePartij (SDS)	Drago Kovacevic	partijleider DPP	Gjunez Mustafa
commandant SVK-strijdkrachten 1995 afgelost door Generaal Mrkic, afkomstig van FRJ min def alwaar tot begin 1995 geplaatst	Generaal Celetic in juni	chef defensiestaf	Kolgen Dragoljub Bocinov
FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA (FRY):		commandant I-LK	Kolgen Manasievski
president	Zoran Lilic/ Lazar Lilac	Noorse commandant VN	Egen Trygve Tellefsen
premier	Radoje Kontic	Hoofd VS liaison office	Victor Komrac
minister van defensie	Pavle Bulatovic	INTERNATIONALE ORGANISATIES:	
voorzitter federale parlement	Radoman Bozovic	VERENIGDE NATIES:	
chef-staf Army of Yugoslavia	Kolgen Momcilo Perisic	SECRETARIAAT-GENERAAL:	
Voorzitter Senaat	Milos Radulovic	secretaris-generaal	Boutros Boutros-Ghali
SERVIË:		plv. secretaris-generaal	Balanzino
president	Slobodan Milosevic	onder SG peace-keeping	Kofi Annan
premier	Marjanovic	onder SG politieke zaken	Marrack Goulding

hoofd civilian department Victor Andreyev
 woordvoerder Thant Myint-U
 militair adviseur SG Gen F. van Kappen (NL)
 speciale gezant SG en Chief of UNPROFOR en UNPREDEP Yasushi Akashi
 chief of mission UNPROFOR Mr Antonio Pedauye
 chief of mission UNCRO Nog aan te stellen
 chief of mission UNPREDEP Mr Henryk Sokalski
 speciale VN-rapporteur inzake de rechten van de mens Elisabeth Rehn
 VN co-voorzitter van de internationale conferentie over het voormalige Joegoslavië Thorvald Stoltenberg
 hoofd waarnemersmissie FRY Gen Bo Pellnas

MILITAIR:

commandant UNPROFOR Lgen Bernard Janvier
 commandant UNPROFOR Biha Kol Lemieux
 commandant B-H cmd Lgen Rupert Smith
 plv. commandant B-H cmd Gen Hervé Gabilliard
 chef staf B-H cmd Bgen Nicolai (NL)
 commandant sector Sarajevo Genm Herve Gobilliard
 commandant FYROM cmd Bgen Juha Engstrom
 commandant UNCRO cmd Genm Eid Kamel Al Rodan
 commandant Sharp Guard Adm Mario Angeli
 commandant AFSOUTH Adm Leighton Smith
 commandant luchtmacht Timothy Hewlett
 commandant WEU-politie J. Meijvogel

VN-TRIBUNAAL:

président Antonio Cassese
 openbare aanklager Richard Goldstone
 voorzitter 1e strafkamer Adolphus Karibi-Whyte
 onderzoeksrechter 1e strafkamer Elizabeth Odio Benito
 onderzoeksrechter 1e strafkamer Claude Jorda
 woordvoerder Christian Chartier

UNHCR:

woordvoerder Sadako Ogata
 woordvoerder Peter Kessler
 woordvoerder Chris Janowski

EUROPESE UNIE:

voorzitter Europese Commissie Jacques Santer
 EU-commissaris buitenlandse betrekkingen, Oost-Europa Hans van den Broek
 EU-commissaris buitenlandse betrekkingen, rest Sir Leon Brittan
 EU co-voorzitter van de internationale conferentie over het voormalige Joegoslavië Carl Bildt
 EU-Burgemeester Mostar Hans Koschnik

NAVO:

secretaris-generaal binnenkort Javier Solana
 plv. secretaris-generaal Gerhardt von Moltke
 onder SG defensie-planning Anthony Cragg

OVSE:

Hoge Commissaris Nationale Minderheden Max van der Stoel

MOGENDHEDEN:

VERENIGDE STATEN (VS):

president Bill Clinton
 minister van buitenlandse zaken Warren Christopher
 minister van defensie William Perry
 onderminister van defensie Joseph Kruzell
 ambassadeur VN Madeleine Albright
 ambassadeur C-groep Charles Thomas
 NAVO-ambassadeur Robert Hunter
 ambassadeur Bosnië Victor Jackovic
 ambassadeur Kroatië Peter Galbraith
 gezant Kroatië/Bosnië Richard Holbrooke
 woordvoerder buitenlandse zaken Mike McCurry
 woordvoerster buitenlandse zaken Shelley

RUSSISCHE FEDERATIE (RF):

president Boris Jeltsin
 premier Victor Tjernomirdin
 vice-premier Anatoli Tjoebais
 minister van buitenlandse zaken Andrej Kozyrev
 minister van defensie Pavel Gratsjov
 VN-ambassadeur Sergej Lavrov
 speciale gezant voor Joegoslavië Aleksandr Zotov
 woordvoerder Grigori Karasin

FRANKRIJK:

president Jacques Chirac
 premier Alain Juppé
 minister van buitenlandse zaken ??
 minister van defensie François Léotard
 VN-ambassadeur Jean-Bernard Mérimée

VERENIGD KONINKRIJK:

premier John Major
 minister van buitenlandse zaken Malcolm Rifkind
 minister van defensie ??

BONDSREPUBLICIE DUITSLAND:

kanselier Helmut Kohl
 minister van buitenlandse zaken Klaus Kinkel
 minister van defensie Volker Rühe

NEDERLAND:

premier Wim Kok
 minister van buitenlandse zaken Hans Van Mierlo
 minister van defensie Joris Voorhoeve
 staatssecretaris defensie Gmelich Meiling
 commandant Dutchbat 4 Griffin Lkol. T. Damen
 hoofd WEU-politie Mostar Kol. der marechaussee J. Meijvogel